

Projekt

z dnia 23 marca 2026 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR XIX.4.2026
RADY POWIATU ŻAGAŃSKIEGO**

z dnia 30 marca 2026 r.

**w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego
na lata 2026-2031**

Na podstawie art. 4 ust.1 pkt 2 oraz art. 12 ust. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz.U. z 2025 r. poz.1684), w związku z art. 2 ust.4 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 917) oraz § 2 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 roku w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 (Dz.U. z 2023 r. poz. 2480) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Żagańskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego

dla Powiatu Żagańskiego

na lata 2026-2031

Żagań 2026

Okres realizacji Programu: 2026-2031

ZLECENIODAWCA:

POWIAT ŻAGAŃSKI

Starostwo Powiatowe w Żaganiu

68-100 Żagań ul. Dworcowa 39

tel.: +48 68 477 79 01

email: starostwo@powiatzaganski.pl

ZLECENIOBIORCA:

CHILICO – KAROLINA SOBCZYK

ul. Struzika 17d/7, 41-806 Zabrze

tel.: 793 315 888

mail: kontakt@chilico.pl, www.chilico.pl

AUTORZY PROGRAMU:

dr n. o zdrowiu Karolina Sobczyk

dr hab. n. med. Mateusz Grajek

Julia Szałabska

Dokument opracowano przy współpracy z Wydziałem Oświaty, Kultury, Promocji i Polityki Społecznej w Starostwie Powiatowym w Żaganiu.

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Problematyka zdrowia psychicznego	5
2. Podstawy prawne opracowania dokumentu	8
3. Metodyka opracowania dokumentu	14
4. Ocena potrzeb lokalnej społeczności w zakresie zdrowia psychicznego	16
4.1. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Map Potrzeb Zdrowotnych	16
4.2. Niepełnosprawność	19
4.3. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz zamachy samobójcze	20
5. Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony i wsparcia zdrowia psychicznego	22
5.1. Podmioty wykonujące działalność leczniczą	22
5.2. Zasoby Powiatu Żagańskiego oraz jednostek podległych i współpracujących	27
6. Analiza SWOT	48
7. Założenia strategiczne	51
7.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji	51
7.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań	57
7.3. Monitoring i ewaluacja programu	57
Spis tabel	59
Bibliografia	60
Załącznik 1. Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie żagańskim	62
Załącznik 2. Lokalny program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	74

Wykaz skrótów

AOS	-	ambulatoryjna opieka specjalistyczna
BDL	-	Bank Danych Lokalnych
CZP	-	Centrum Zdrowia Psychicznego
DPS	-	Dom Pomocy Społecznej
GSL	-	Informator NFZ o placówkach medycznych (Gdzie się leczyć?)
GUS	-	Główny Urząd Statystyczny
INFZ	-	Informator NFZ o zawartych umowach
JSP	-	jednostka specjalistycznego poradnictwa
KPP	-	Komenda Powiatowa Policji
NFZ	-	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	-	Organizacje pozarządowe (ang. <i>non governmental organisations</i>)
NPZ	-	Narodowy Program Zdrowia
NPOZP	-	Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego
OIK	-	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
ONZ	-	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPS	-	Ośrodek Pomocy Społecznej
OW NFZ	-	Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
PCPR	-	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PKE	-	Powiatowy Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028
PO	-	placówki oświatowe
POZ	-	podstawowa opieka zdrowotna
POZP	-	Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031
PPP	-	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
PPPD	-	Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028
PPT	-	Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028
PRPZ	-	Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2025-2027
PUP	-	Powiatowy Urząd Pracy
PWDL	-	podmioty wykonujące działalność leczniczą
RPWDL	-	Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą
SZR	-	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego na lata 2024-2030
ŚDS	-	środowiskowy dom samopomocy
WHO	-	Światowa Organizacja Zdrowia (ang. <i>World Health Organization</i>)
WTZ	-	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZI	-	Zespół Interdyscyplinarny

Wprowadzenie

Choroby i zaburzenia psychiczne stanowią ważny problem zdrowotny, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. Potrzeby z zakresu ochrony zdrowia psychicznego, zarówno te zgłaszane, jak i niewyrażane, prowadzą do wielu kosztownych i obciążających społecznie konsekwencji. Skala zaburzeń i ich złożone uwarunkowania, tkwiące daleko poza obszarem ochrony zdrowia, wymagają, według rekomendacji ekspertów ¹, wspólnego wysiłku wszystkich organów państwa, administracji rządowej i samorządowej, pracodawców, organizacji pracowników najemnych i organizacji pozarządowych. Zgodnie z preambułą ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego – „zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa”. Zdrowie psychiczne w powiecie żagańskim uznaje się za jeden z najważniejszych zasobów społeczeństwa, a jego ochronę - za jeden z najważniejszych obszarów priorytetowych polityki zdrowotnej Powiatu Żagańskiego.

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 (POZP) pozwoli na prowadzenie prozdrowotnej polityki ochrony zdrowia psychicznego w sposób umożliwiający i ułatwiający mieszkańcom powiatu podejmowanie działań ukierunkowanych na ochronę, wzmacnianie i zwiększanie potencjału zdrowia psychicznego, a jego realizacja wynika z przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego ² oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030³. Ponadto, założenia POZP pozostają w zgodzie z zapisami Kompleksowego planu działań w zakresie zdrowia psychicznego na lata 2013-2030 Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)⁴.

¹ Rekomendacje dla praktyki polityki zdrowotnej, EZOP II, ezop.edu.pl.

² Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 917].

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480].

⁴ Comprehensive Mental Health Action Plan 2013–2030, World Health Organization 2021, www.who.int.

Głównym celem Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki oraz wsparcia adekwatnych do ich potrzeb w ramach kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego na terenie powiatu żagańskiego. Realizacja celu głównego możliwa będzie dzięki działaniom zaplanowanym w ramach następujących celów operacyjnych:

- 1) Upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego,
- 2) Upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego,
- 3) Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 4) Upowszechnianie zróżnicowanych form wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz działań z zakresu promocji zdrowia psychicznego,
- 5) Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia.

Opracowany POZP ma charakter wielosektorowy, obejmujący realizację przedsięwzięć z obszaru placówek ochrony zdrowia, organizacji edukacyjnych, społecznych i innych. Zaplanowane cele operacyjne dla polityki zdrowotnej powiatu w obszarze zdrowia psychicznego obejmują liczne zadania z zakresu ochrony zdrowia oraz zdrowia publicznego. Oczekuje się, że niniejszy program przyczyni się do pozytywnych zmian, mających na celu poprawę stanu zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu żagańskiego.

1. Problematyka zdrowia psychicznego

Definicja zdrowia psychicznego sformułowana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO, ang. *World Health Organization*) mówi, że jest to „dobrostan, w którym jednostka realizuje swoje możliwości i potrafi poradzić sobie z różnorodnymi sytuacjami życiowymi, jest w stanie uczestniczyć w życiu społecznym oraz produktywnie pracować”⁵. Z kolei za osobę z zaburzeniami psychicznymi, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego⁶, uważa się „osobę chorą psychicznie (wykazującą zaburzenia psychotyczne), upośledzoną

⁵ World Health Organization. Promoting mental health: concepts, emerging evidence, practice (Summary Report). Geneva: World Health Organization; 2004, www.who.int.

⁶ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego... op. cit.

umysłowo lub wykazującą inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba je wykazująca wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym”.

Potrzeby populacji w zakresie zdrowia psychicznego są ogromne, co wynika m.in. z faktu, że liczba zaburzeń psychicznych w ostatnich latach niepokojąco wzrasta, a prognozy WHO wskazują, że do 2030 roku będą one stanowić ok. 15% wszystkich chorób⁷. Szacuje się, że w krajach europejskich problemy emocjonalne i psychospołeczne dotyczą ponad 46% populacji⁸. Przeprowadzone w latach 2018-2019 w Polsce badanie epidemiologiczne pt.: „Kompleksowe badanie stanu zdrowia psychicznego społeczeństwa i jego uwarunkowań - EZOP II”⁹, pokazało, że co najmniej jedno zaburzenie psychiczne w ciągu całego życia można było rozpoznać u 26,46% osób (co stanowi ponad 8,3 miliona dorosłych Polaków). Do najczęściej stwierdzonych nieprawidłowości należały zaburzenia nerwicowe, które kiedykolwiek w życiu dotyczyły ponad 16% badanych. Kolejną grupą najbardziej rozpowszechnionych zaburzeń okazały się zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (11,6%), w tym nadużywanie i uzależnienie od alkoholu (7,3%) oraz nadużywanie i uzależnienie od narkotyków (1,2%). Zaburzenia nastroju, takie jak depresja, dystymia i mania, rozpoznawano u ponad 4,6% respondentów.

Konsekwencjami wystąpienia zaburzeń psychicznych są przede wszystkim ograniczenia w zatrudnieniu i/lub wydajności pracy oraz problemy w sferze rodzinnej i społecznej (np. akty przemocy, agresji, zachowań autodestrukcyjnych, w tym samobójczych). Należy przy tym pamiętać, że zaburzenia psychiczne mogą się ujawnić w każdym wieku. Raport WHO pt.: „Światowy raport na temat zdrowia psychicznego: transformacja zdrowia psychicznego dla wszystkich”¹⁰, wskazuje na trzy rodzaje determinantów większości zaburzeń psychicznych: indywidualne (psychologiczne i biologiczne), rodzinne i społeczne oraz strukturalne. Pierwsza grupa czynników odnosi się do indywidualnych umiejętności i nawyków radzenia sobie z emocjami oraz angażowania się w relacje, działania i wypełnianie obowiązków. Druga grupa obejmuje najbliższe otoczenie człowieka, w tym m.in. możliwość angażowania

⁷ Action for Mental Health. Activities co-funded from European Community Public Health Programmes 1997-2004, ec.europa.eu.

⁸ Eurostat, Statistics Explained, Health, ec.europa.eu.

⁹ Dane EZOP II, ezop.edu.pl.

¹⁰ World mental health report: transforming mental health for all, WHO 2022, ec.europa.eu.

się w relacje z partnerami, rodziną, przyjaciółmi lub współpracownikami, a także możliwość zarabiania na życie. Z kolei czynniki strukturalne odnoszą się do szerszych czynników społeczno-kulturowych, geopolitycznych i środowiskowych. Projektując działania z zakresu ochrony zdrowia psychicznego należy wziąć pod uwagę wszystkie przedstawione w raporcie determinanty.

Zgodnie z danymi Map Potrzeb Zdrowotnych zgłaszalność do placówek psychiatrycznych w roku 2024 wyniosła ok. 1,67 mln osób¹¹, co przy wielkości populacji wymagającej wsparcia w zakresie problemów zdrowia psychicznego ocenianej na co najmniej 8,3 mln dorosłych osób (wg badania epidemiologicznego EZOP II¹²) pozwala wnioskować, że z pomocy psychiatrycznej w Polsce korzysta jedynie ok. 20% osób, które takich świadczeń wymagają. Jest to zjawisko szczególnie niepokojące w odniesieniu do osób z poważnymi zaburzeniami psychicznymi, takimi jak otępienie czy schizofrenia, depresja czy uzależnienia. Sytuację tę pogłębia fakt stygmatyzacji osób chorych psychicznie. Pacjenci psychiatryczni są często postrzegani jako osoby nieprzewidywalne, zaniedbane i groźne dla otoczenia¹³. Negatywny odbiór społeczny sprawia, że chorzy boją się reakcji otoczenia, co może skutkować zwlekaniem z podjęciem przez nich leczenia. Dlatego też kluczową formą pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi jest wsparcie rodziny, otoczenia oraz zapewnienie chorym pomocy ze strony odpowiednich instytucji.

Zadania systemu ochrony zdrowia powinny opierać się na działaniach profilaktycznych (np. zapobieganie niepełnosprawności, samouszkodzeniom, samobójstwom) oraz diagnostycznych, a następnie zapewnieniu chorym efektywnej i dostosowanej do potrzeb opieki. Równie istotne są działania psychoedukacyjne, kierowane nie tylko do osób z zaburzeniami psychicznymi, ale też do ich rodzin¹⁴. Należy jednocześnie zdać sobie sprawę, że ochrona zdrowia nie jest w stanie wpłynąć na poprawę zdrowia psychicznego ludności w sposób decydujący. Konieczne jest dopełnienie tych działań programem promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki zaburzeń psychicznych. Oszacowania prowadzone w ramach badania EZOP II wskazują, że grono potrzebujące psychoedukacji i wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego w Polsce przekracza obecnie 8 mln osób. Zły stan zdrowia

¹¹ Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień, basiw.mz.gov.pl.

¹² Dane EZOP II... op. cit.

¹³ Komunikat CBOS nr BS/124/2008 pt. „Osoby chore psychicznie w społeczeństwie”, www.cbos.pl.

¹⁴ Strathdee G, Thornicroft G. (1997). Community psychiatry and service evaluation. W: Murray R., Hill P., McGuffin P. (Eds.) The Essentials of Postgraduate Psychiatry, 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

psychicznego koreluje ze zdrowiem fizycznym. Bez podejmowania efektywnych działań doświadczenia związane z zaburzeniami psychicznymi będą nadal udziałem co najmniej co trzeciej polskiej rodziny¹⁵.

Z konstytucyjnej odpowiedzialności państwa za zdrowie swoich obywateli wynika obowiązek planowania i realizowania społecznej polityki zdrowotnej. Najważniejszą strategią służącą poprawie stanu zdrowia populacji Polski, z punktu widzenia promocji zdrowia, jest Narodowy Program Zdrowia¹⁶, do którego realizacji angażowanych jest wiele różnych podmiotów, od poziomu centralnego do lokalnego. Drugim istotnym programem jest Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego¹⁷, wychodzący naprzeciw narastającym problemom psychicznym, z jakimi w ostatnich latach boryka się coraz więcej osób w Polsce. Strategie te, wzajemnie się uzupełniając, mogą w perspektywie wieloletniej przyczynić się do trwałej poprawy stanu zdrowia populacji Polski.

2. Podstawy prawne opracowania dokumentu

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 opracowano na podstawie:

- 1) art. 68 ust. 2-3 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.], zgodnie z którym *„2. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa”* oraz *„3. Władze publiczne są obowiązane do zapewnieni szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku”*;
- 2) art. 4 ust. 1 pkt 2 i 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 107 z późn. zm.], zgodnie z którymi *„1. Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie: 2) promocji i ochrony zdrowia; 5) wspierania osób niepełnosprawnych”*;

¹⁵ Rekomendacje dla praktyki i polityki zdrowotnej, EZOP II... op. cit.

¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 [Dz.U. 2021 poz. 642].

¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego... op. cit.

- 3) art. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.], zgodnie z którym *„Zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej obejmują w szczególności: 1) tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia; 2) analizę i ocenę potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany; 3) promocję zdrowia i profilaktykę, mające na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu; 4) finansowanie w trybie i na zasadach określonych ustawą świadczeń opieki zdrowotnej”*;
- 4) art. 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.], zgodnie z którym *„Do zadań własnych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej realizowanych przez powiat należy w szczególności: 1) opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów polityki zdrowotnej wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców powiatu – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami; 3) inicjowanie, wspomaganie i monitorowanie działań lokalnej wspólnoty samorządowej w zakresie promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej prowadzonych na terenie powiatu; 4) pobudzanie działań na rzecz indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności za zdrowie i na rzecz ochrony zdrowia; 5) podejmowanie innych działań wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych”*;
- 5) art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917], zgodnie z którym *„1. Ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane”*;
- 6) art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1670 z późn. zm.], zgodnie z którym *„Zadania z zakresu zdrowia publicznego realizują, współdziałając ze sobą, organy administracji rządowej, państwowe jednostki organizacyjne, w tym agencje wykonawcze, a także jednostki samorządu terytorialnego, realizujące zadania własne polegające na promocji lub ochronie zdrowia”*;
- 7) art. 2 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1670 z późn. zm.], zgodnie z którym *„Zadania z zakresu zdrowia*

publicznego obejmują: 1) monitorowanie i ocenę stanu zdrowia społeczeństwa, zagrożeń zdrowia oraz jakości życia związanej ze zdrowiem społeczeństwa; 2) edukację zdrowotną dostosowaną do potrzeb różnych grup społeczeństwa, w szczególności dzieci, młodzieży i osób starszych; 3) promocję zdrowia; 4) profilaktykę chorób; 5) działania w celu rozpoznawania, eliminowania lub ograniczania zagrożeń i szkód dla zdrowia fizycznego i psychicznego w środowisku zamieszkania, nauki, pracy i rekreacji; 6) analizę adekwatności i efektywności udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej w odniesieniu do rozpoznanych potrzeb zdrowotnych społeczeństwa”; 9) ograniczanie nierówności w zdrowiu wynikających z uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

- 8) art. 2 ust. 1 pkt. 2-3 i ust. 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917] zgodnie z którymi „1. Ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących w szczególności: 2) zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym; 3) kształtowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałania ich dyskryminacji” oraz „2. [...] zadania, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, [przyp. realizowane są] poprzez działania określone w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego”;
- 9) art. 2 ust. 4 pkt. 1 i ust. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917], zgodnie z którym „4. Prowadzenie działań określonych w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego należy do: 1) zadań własnych samorządów województw, powiatów i gmin” oraz „5. Wskazane w ust. 4 pkt 1 działania polegają w szczególności na: 1) promowaniu zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym; 2) zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej, zintegrowanej i dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form pomocy niezbędnych do życia w środowisku społecznym, rodzinnym i zawodowym”;
- 10) § 2 ust 1 pkt 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata

2023–2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480], zgodnie z którym „1. Realizatorami Programu są: 8) samorządy województw, powiatów i gmin”.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie międzynarodowym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące międzynarodowe dokumenty strategiczne:

- 1) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.;
- 2) Zdrowie i opieka zdrowotna w zarysie: Europa 2022;
- 3) Światowa Deklaracja Zdrowia „Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku”;
- 4) Zielona Księga, „Poprawa Zdrowia Psychicznego ludności, Strategia Zdrowia Psychicznego dla Unii Europejskiej”.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie krajowym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące krajowe dokumenty strategiczne:

1. Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 – cel szczegółowy 1: Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki i wsparcia adekwatnych do ich potrzeb;
2. Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025 – cel operacyjny 2: Profilaktyka uzależnień, cel operacyjny 3: Promocja zdrowia psychicznego;
3. Strategia Zdrowa Przyszłość Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r. – kierunek interwencji 1: Rozwój profilaktyki, skuteczna promocja zdrowia i postaw prozdrowotnych, kierunek interwencji 2: Poprawa jakości, przyjazności i efektywności świadczonych usług zdrowotnych poprzez standaryzację i reorganizację opieki;
4. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 – cel główny: Włączenie społeczne i zawodowe osób z niepełnosprawnościami;

5. Strategia rozwoju usług społecznych polityka publiczna do roku 2030 z perspektywą do 2035 r. – cel strategiczny: Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności;
6. Mapy Potrzeb Zdrowotnych na okres 2022-2026 – rekomendowane kierunki działań na terenie województwa lubuskiego: obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień;
7. Mapy Potrzeb Zdrowotnych na okres 2027-2031 – rekomendowane kierunki działań na terenie województwa lubuskiego: obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie regionalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące regionalne dokumenty strategiczne:

1. Wojewódzki Plan Transformacji Województwa Lubuskiego na lata 2022-2026 – Obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień;
2. Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Lubuskiego na lata 2024-2030;
3. Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani na lata 2022-2030;
4. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030;
5. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2021-2030 – Cel I: Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi;
6. Lubuski Program Ochrony Zdrowia 2030 – Cel operacyjny 1.3 Poprawa zdrowia dzieci i młodzieży, w tym poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrii i psychoterapii dzieci i młodzieży oraz profilaktyka zdrowia dzieci i młodzieży w kierunku zdrowia psychicznego, Cel operacyjny 1.7 Zapewnienie właściwej opieki osobom chorym psychicznie i osobom uzależnionym ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz promocja zdrowia psychicznego;

7. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 – Cel strategiczny 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi, cel operacyjny 2.2 Promocja włączenia społeczno-zawodowego oraz kompleksowe wsparcie Seniorów, cel operacyjny 2.3 Wysoka jakość i dostępność usług medycznych oraz upowszechnianie profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia;
8. Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla województwa lubuskiego na lata 2023-2026, Obszar interwencji: Osoby z niepełnosprawnościami;
9. Wojewódzki Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2021-2030 – Cel główny: Określenie zadań i instrumentów służących podniesieniu jakości życia osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie lokalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące lokalne dokumenty strategiczne:

1. Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028;
2. Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2025-2027;
3. Ramowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028;
4. Powiatowy Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028;
5. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego na lata 2024-2030.

3. Metodyka opracowania dokumentu

Okres realizacji i materiał badawczy

Działania prowadzące do opracowania Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 prowadzono w okresie 05.11.2025 r. – 28.02.2026 r.

W ramach realizowanych działań dokonano przeglądu i analizy obowiązujących aktów prawnych dotyczących zadań samorządów powiatowych w obszarze polityki zdrowotnej w Polsce oraz pozyskano materiał badawczy, który stanowiły:

- 1) Dane statystyczne pochodzące z następujących ogólnodostępnych baz danych:
 - Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczącą (RPWDL; rpwdl2.ezdrowie.gov.pl),
 - Informator NFZ o Zawartych Umowach (INFZ; www.nfz.gov.pl),
 - Informator Pacjenta NFZ Gdzie się leczyć? (GSL; gsl.nfz.gov.pl),
 - Informator o Terminach Leczenia (ITL; terminyleczenia.nfz.gov.pl);
- 2) Dane statystyczne i epidemiologiczne publikowane przez Ministerstwo Zdrowia w ramach Bazy Analiz Systemowych i Wdrożeńiowych – Mapy Potrzeb Zdrowotnych (basiw.mz.gov.pl);
- 3) Dane statystyczne zawarte w sprawozdaniach z realizacji zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu za lata 2020-2024 oraz w Raportach o stanie Powiatu Żagańskiego za lata 2022-2024;
- 4) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu, Powiatowego Urzędu Pracy w Żaganiu, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Żaganiu oraz Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szprotawie.

Metody badawcze

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 został opracowany dzięki zastosowaniu następujących metod badawczych:

- 1) Metody statystycznej - obejmującej analizę danych statystycznych celem poznania prawidłowości w zakresie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na terenie powiatu oraz sytuacji zdrowotnej mieszkańców;
- 2) Analizy porównawczo-opisowej - obejmującej porównanie danych dotyczących powiatu żagańskiego, województwa lubuskiego oraz kraju, celem stwierdzenia ich tożsamości całkowitej lub częściowej.

Opracowanie celów operacyjnych w obszarze ochrony zdrowia psychicznego

Cele operacyjne w obszarze ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu żagańskiego wytyczono na podstawie wniosków płynących z analizy pozyskanych danych, a także z uwzględnieniem celów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030¹⁸.

Cele główne Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 (NPOZP) obejmują¹⁹:

- 1) zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki i wsparcia adekwatnych do ich potrzeb;
- 2) prowadzenie działań na rzecz zapobiegania stygmatyzacji i dyskryminacji osób z zaburzeniami psychicznymi.

Jednostki samorządu terytorialnego na poziomie powiatowym są obligatoryjnymi realizatorami 12 zadań mających na celu realizację następujących 4 celów szczegółowych:

- 1a - upowszechnienie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej,
- 1d - upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego,
- 1e - aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 1f - skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia.

W ramach Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 zaplanowano realizację wszystkich zadań obligatoryjnych dla samorządów powiatowych, a także zadania dodatkowe, które są dobrowolne i stanowią wyraz troski o zdrowie psychiczne mieszkańców powiatu.

¹⁸ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu... op. cit.

¹⁹ Ibidem.

4. Ocena potrzeb lokalnej społeczności w zakresie zdrowia psychicznego

4.1. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Map Potrzeb Zdrowotnych

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi w Mapach Potrzeb Zdrowotnych w Polsce w roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w opiece psychiatrycznej leczono ponad 1 466,1 tys. **osób z populacji dorosłych**, w przypadku leczenia uzależnień – ponad 275,5 tys. osób. W porównaniu z rokiem 2021 odnotowano ponad 15% wzrost liczby pacjentów w opiece psychiatrycznej oraz ponad 11% - w leczeniu uzależnień. W województwie lubuskim, którego częścią jest powiat żagański, w tym samym okresie (rok 2024) w publicznym systemie opieki zdrowotnej leczono 40,48 tys. osób dorosłych (wzrost o 15,4% w porównaniu z rokiem 2021), w przypadku leczenia uzależnień – 9,62 tys. osób (wzrost o 8,9% w porównaniu z rokiem 2024).

Zarówno w województwie lubuskim, jak i w kraju ogółem, największe rozpowszechnienie w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w populacji osób dorosłych dotyczy zaburzeń lękowych, zaburzeń nastroju, uzależnień oraz zaburzeń organicznych. Liczba pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie lubuskim wyniosła 5 978/100 tys. ludności i była to wartość wyższa od wartości wskaźnika dla kraju (5 425,9). W województwie lubuskim w roku 2024 odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zaburzeń lękowych, uzależnień, zaburzeń organicznych, zaburzeń osobowości i zachowania dorosłych, niepełnosprawności intelektualnej, psychoz innych niż schizofrenia oraz zaburzeń zachowania i emocji rozpoczynające się zwykle w dzieciństwie i wieku młodzieńczym (tabela I). Szczegółowe dane na poziomie powiatów nie są publikowane w mapach potrzeb zdrowotnych, w związku z czym przedstawiono dane dla województwa.

Tab. I. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji osób dorosłych w Polsce i województwie lubuskim w roku 2024

Grupa zaburzeń	Polska	województwo lubuskie
Zaburzenia lękowe	2 076,4	2 708,8
Zaburzenia nastroju	1 093,4	792,5
Uzależnienia	878,2	1 092,2
Zaburzenia organiczne	775,6	831,5

Schizofrenia	493,1	470,9
Zaburzenie psychiczne nieokreślone inaczej	456,4	266,3
Zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych	152,2	161,6
Nieppełnosprawność intelektualna	188,3	226,9
Zespoły behawioralne związane z zaburzeniami fizjologicznymi i czynnikami fizycznymi	54,4	54,6
Psychozy inne niż schizofrenia	55,7	71,3
Zaburzenia rozwoju psychologicznego	45,2	26,9
Zaburzenia zachowania i emocji rozpoczynające się zwykle w dzieciństwie i wieku młodzieńczym	43,3	48,7
Zaburzenia odżywiania	11,8	10,4
Zaburzenia identyfikacji płciowej i preferencji seksualnych	5,1	4,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Map Potrzeb Zdrowotnych, basiw.mz.gov.pl

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi w Mapach Potrzeb Zdrowotnych w Polsce w roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w opiece psychiatrycznej leczono ponad 311,1 tys. osób z **populacji dzieci i młodzieży**, w przypadku leczenia uzależnień – ponad 7 tys. osób. W porównaniu z rokiem 2021 odnotowano prawie 47% wzrost liczby pacjentów w opiece psychiatrycznej oraz 31,7% - w leczeniu uzależnień. W województwie lubuskim, którego częścią jest powiat żagański, w tym samym okresie (rok 2024) w publicznym systemie opieki zdrowotnej leczono 9 tys. osób niepełnoletnich (prawie 2-krotny wzrost w porównaniu z rokiem 2021), w przypadku leczenia uzależnień – 505 osób (wzrost o 29,8% w porównaniu z rokiem 2021).

Zarówno w województwie lubuskim, jak i w kraju ogółem, największe rozpowszechnienie w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w populacji dzieci i młodzieży dotyczy pozostałych zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży oraz zaburzeń nerwicowych związanych ze stresem i postacią somatyczną. W przypadku województwa lubuskiego są to także zaburzenia zachowania oraz mieszane zaburzenia zachowania i emocji, natomiast w kraju - całościowe zaburzenia rozwojowe. Liczba niepełnoletnich pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie lubuskim wyniosła 5 414/100 tys. ludności i była to wartość znacznie wyższa od wartości wskaźnika dla kraju (4 670,2). W województwie lubuskim w roku 2024 w populacji dzieci i młodzieży odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zdecydowanej większości zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, wyjątkiem są całościowe zaburzenia rozwojowe, zaburzenia odżywiania oraz tiki (tabela II). Szczegółowe dane

na poziomie powiatów nie są publikowane w mapach potrzeb zdrowotnych, w związku z czym przedstawiono dane dla województwa.

Tab. II. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji dzieci i młodzieży w Polsce i województwie lubuskim w roku 2024

Grupa zaburzeń	Polska	województwo lubuskie
Pozostałe zaburzenia psychiczne u dzieci i młodzieży	2 458,0	2 759,1
Całościowe zaburzenia rozwojowe	977,7	697,5
Zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i postacią somatyczną	864,7	1 266,8
Zaburzenia hiperkinetyczne	447,7	699,8
Zaburzenia zachowania oraz mieszane zaburzenia zachowania i emocji	483,9	871,7
Zaburzenia nastroju	238,4	403,2
Zaburzenia emocji młodzieży	281,5	490,1
Niepelnosprawność intelektualna	151,8	195,2
Zaburzenia psychiczne i zachowania spowodowane używaniem środków psychoaktywnych	75,3	149,2
Zaburzenia odżywiania	41,8	33,8
Schizofrenia i zaburzenia urojeniowe	18,7	29,1
Tiki	19,4	19,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Map Potrzeb Zdrowotnych, basiw.mz.gov.pl

Omawiając dane statystyczne NFZ należy podkreślić, że dane z systemów opieki zdrowotnej są zazwyczaj ograniczone do przypadków objętych opieką medyczną finansowaną ze środków publicznych i pomijają osoby korzystające ze świadczeń na rynku prywatnym oraz osoby niekorzystające z pomocy z różnych przyczyn, w tym m.in. w związku z trudnościami w dostępie do opieki zdrowotnej (np. terytorialnymi, finansowymi), czy też w obawie przed stygmatyzacją. Biorąc pod uwagę szacunki badania EZOP II ²⁰, wskazujące na rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na poziomie nawet do 26,5% w populacji osób dorosłych, oraz liczbę ludności powiatu żagańskiego w tej grupie (ok. 60,77 tys.²¹) – omawiane problemy zdrowotne mogą dotyczyć nawet ponad 16 tys. dorosłych mieszkańców.

²⁰ Dane EZOP II... op. cit.

²¹ GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

4.2. Niepełnosprawność

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu w latach 2022-2024 wydał mieszkańcom powiatu żagańskiego w wieku 16 lat i więcej łącznie 9 017 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności, w tym 414 z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego (4,6% ogółu). Wśród ogółu orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z powodu omawianych przyczyn znalazły się 73 orzeczenia oznaczone symbolem 01-U (niepełnosprawność intelektualna; 17,6%), 312 oznaczonych symbolem 02-P (choroby psychiczne; 75,4%) oraz 29 z symbolem 12-C (całościowe zaburzenia rozwojowe, powstałe przed 16. rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia; 7%). Wśród 414 wydanych w latach 2022-2024 orzeczeń większość dotyczyła umiarkowanego (49%) oraz znacznego (40%) stopnia niepełnosprawności. Liczba orzeczeń wydanych w związku z zaburzeniami zdrowia psychicznego w roku 2024, w relacji do roku 2022, zmalała o około 14,5%. Szczegółowych danych dostarcza tabela III.

Tab. III. Liczba orzeczeń stwierdzająca stopień niepełnosprawności wydanych mieszkańcom powiatu żagańskiego przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu w latach 2022-2024

Stopień niepełnosprawności	Symbol przyczyny niepełnosprawności*		Rok			
			2022	2023	2024	Razem
Stopień znaczny	Razem	Liczba	62	56	47	165
		% ogółu	39%	42%	39%	40%
	01-U	Liczba	16	8	15	39
	02-P	Liczba	44	45	26	115
	12-C	Liczba	2	3	6	11
Stopień umiarkowany	Razem	Liczba	89	62	53	204
		% ogółu	55%	47%	44%	49%
	01-U	Liczba	14	9	11	34
	02-P	Liczba	68	51	35	154
	12-C	Liczba	7	2	7	16
Stopień lekki	Razem	Liczba	10	14	21	45
		% ogółu	6%	11%	17%	11%
	01-U	Liczba	0	0	0	0
	02-P	Liczba	10	14	19	43
Łącznie	Razem	Liczba	161	132	121	414
		% ogółu	100%	100%	100%	100%

	01-U	Liczba	30	17	26	73
		% ogółu	19%	13%	21%	18%
	02-P	Liczba	122	110	80	312
		% ogółu	76%	83%	66%	75%
	12-C	Liczba	9	5	15	29
		% ogółu	6%	4%	12%	7%

* 01-U: niepełnosprawność intelektualna; 02-P: choroby psychiczne; 12-C: całościowe zaburzenia rozwojowe, powstałe przed 16. rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu

W latach 2022-2024 wydano także 153 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w populacji mieszkańców powiatu żagańskiego w wieku do 16 roku życia (25,6% ogółu). Większość wydana została w związku z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi, powstałymi przed 16 rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia (kod 12-C; 80,4%). Niepełnosprawność intelektualna związana była z 12,4% wydanych orzeczeń, choroba psychiczna – z 7,2%. W grupie dzieci i młodzieży z otrzymanym orzeczeniem dominowali chłopcy (58%). W analizowanym okresie liczba wydawanych orzeczeń związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w omawianej populacji zmalało o 6,3% (z 222 w roku 2022 do 208 w roku 2024).

4.3. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz zamachy samobójcze

W roku 2024 z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania zmarło 145 mieszkańców województwa lubuskiego. Wskaźnik zgonów wyniósł w tym okresie 14,9/100 tys. mieszkańców, w związku z czym jego wartość była istotnie wyższa w porównaniu do tej z roku 2019 (6,7/100 tys.), a także wyższa od wartości dla kraju w tym samym okresie (13,4/100 tys.). W województwie lubuskim obserwuje się znacznie niższy wskaźnik samobójstw (0,7/10 tys. mieszkańców), w porównaniu do kraju ogółem – 1,2²². Dane dot. zgonów z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz samobójstw nie są publikowane w statystyce publicznej na poziomie powiatów, w związku z czym powyżej przedstawiono dane dla województwa.

²² Dane GUS, bdl.stat.gov.pl.

Zgodnie z danymi KPP w Żaganiu w powiecie żagańskim w okresie od stycznia 2022 r. do lutego 2023 r. odnotowano łącznie 84 zamachy samobójcze, w tym 61 dotyczących mężczyzn (72,6%) oraz 23 – kobiet (27,4%). Zdecydowana większość przypadków dotyczyła osób w wieku 19-64 lat (69 zamachów samobójczych), w populacji osób w wieku 65 lat i więcej było to 9 przypadków, natomiast w populacji do 19 r. ż. – 6 przypadków. Analiza danych pod kątem miejsca zamieszkania osób dokonujących zamachów samobójczych wskazuje, że 69 przypadków dotyczyło mieszkańców miast (20 – miast poniżej 20 tys. mieszkańców, 39 – miast z liczbą mieszkańców 20 tys. i więcej), natomiast 25 przypadków – mieszkańców wsi.

Wnioski

- 1) Liczba pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie lubuskim wyniosła 5 978/100 tys. ludności i była to wartość wyższa od wartości wskaźnika dla kraju (5 425,9).
- 2) W województwie lubuskim w roku 2024 odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zaburzeń lękowych, uzależnień, zaburzeń organicznych, zaburzeń osobowości i zachowania dorosłych, niepełnosprawności intelektualnej, psychoz innych niż schizofrenia oraz zaburzeń zachowania i emocji rozpoczynające się zwykle w dzieciństwie i wieku młodzieńczym
- 3) Liczba niepełnoletnich pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie lubuskim wyniosła 5 414/100 tys. ludności i była to wartość znacznie wyższa od wartości wskaźnika dla kraju (4 670,2).
- 4) W województwie lubuskim w roku 2024 w populacji dzieci i młodzieży odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zdecydowanej większości zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, wyjątkiem są całościowe zaburzenia rozwojowe, zaburzenia odżywiania oraz tiki.
- 5) Dane z systemów opieki zdrowotnej są zazwyczaj ograniczone do przypadków objętych opieką medyczną finansowaną ze środków publicznych i pomijają osoby korzystające ze świadczeń na rynku prywatnym oraz osoby niekorzystające z pomocy z różnych przyczyn. Biorąc pod uwagę szacunki badania EZOP II, wskazujące na rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na poziomie nawet do 26,5% oraz liczbę ludności powiatu żagańskiego – omawiane problemy zdrowotne mogą dotyczyć nawet ponad 16 tys. mieszkańców.

- 6) Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu w latach 2022-2024 wydał mieszkańcom powiatu żagańskiego w wieku 16 lat i więcej łącznie 9017 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności, w tym 414 z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego (4,6% ogółu). W latach 2022-2024 wydano także 153 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w populacji mieszkańców powiatu żagańskiego w wieku do 16 roku życia (25,6% ogółu).
- 7) W roku 2024 z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania zmarło 145 mieszkańców województwa lubuskiego. Wskaźnik zgonów wyniósł w tym okresie 14,9/100 tys. mieszkańców, w związku z czym jego wartość była istotnie wyższa w porównaniu do tej z roku 2019 (6,7/100 tys.), a także wyższa od wartości dla kraju w tym samym okresie (13,4/100 tys.).
- 8) W województwie lubuskim obserwuje się znacznie niższy wskaźnik samobójstw (0,7/10 tys. mieszkańców), w porównaniu do kraju ogółem – 1,2.

5. Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony i wsparcia zdrowia psychicznego

5.1. Podmioty wykonujące działalność leczniczą

Podstawowa Opieka Zdrowotna

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) udzielane są świadczenia zdrowotne profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej, chorób wewnętrznych i pediatrii²³. Usługi te realizowane są w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przez lekarza POZ, pielęgniarkę POZ, położną POZ oraz higienistkę/pielęgniarkę szkolną w środowisku nauczania i wychowania. Ponadto w ramach POZ udzielane są świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej oraz transportu sanitarnego²⁴. W powiecie żagańskim, w ramach finansowania przez publicznego płatnika, świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są przez 20 podmiotów wykonujących działalność

²³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 146 poz. 2135 z późn. zm.].

²⁴ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 540 z późn. zm.].

leczniczą w 17 lokalizacjach. Strukturę organizacyjną tych podmiotów wraz z danymi adresowymi przedstawiono w tabeli IV.

Tab. IV. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie żagańskim

Lp.	Podmiot wykonujący działalność leczniczą	Adres
1.	Ewa Malczewska NZOZ Przychodnia Lek. „Kormed”	ul. Dworcowa 70, 68-100 Żagań
2.	NZOZ "MON MED" Remigiusz Pęczak	
3.	Grupa Zdrowie Sp. z o.o.	ul. Jana Keplera 24/1, 68-100 Żagań
4.	Jolanta Raszevska-Marczak Praktyka Lekarza Rodzinnego	ul. Świerkowa 1, 68-100 Żagań
5.	Niepubliczny Zakład Opieki Medycznej "Medicus" Pierkoś i Partnerzy Spółka Partnerska	ul. Osiedle na Górcie 45, 68-100 Żagań
6.	Praktyka Lekarza Rodzinnego "HIPOKRATES" s.c.	ul. Kopernika 3A, 68-100 Żagań
7.	Praktyka Lekarza Rodzinnego "KOWALSKA-BODNAR" s.c.	ul. Dąbrowskiego 1, 68-100 Żagań
8.	NZOZ Lekarz Janusz Wołkowski	ul. Odrodzonego Wojska Polskiego 12, 67-300 Szprotawa
9.	Praktyka Lekarza Rodzinnego Marcin Kierkus	ul. Kolejowa 1, 67-300 Szprotawa
10.	Prywatna Praktyka Lekarza Rodzinnego Lucyna Wejknis	
11.	Zespół Praktyk Lekarza Rodzinnego s.c. H. Migas, G. Wojtkowiak, Z.Wilczyński, K. Roszak	ul. Odrodzenia 32, 67-300 Szprotawa
12.	Praktyka Lekarska „SALUS” Wioletta Falandysz-Kuprewicz	ul. Kolejowa 7, 68-120 Iłowa
13.	Zespół Opieki Zdrowotnej w Bolesławcu	ul. Piaskowa 2B, 68-120 Iłowa
14.	Praktyka Lekarza Rodzinnego Edward Esmund	ul. Jana Pawła II 34, 67-320 Małomice
15.	Praktyka Lekarza Rodzinnego Monika Kieża	
16.	Niepubliczny Zakład Opieki Medycznej "Medicus" Pierkoś i Partnerzy Spółka Partnerska	ul. Ceramików 30, 68-130 Gozdnicza
17.	NZOZ " ELVITA " Praktyka Lekarza Rodzinnego Elżbieta Łazarów-Janiak	ul. Przecław 9, 67-312 Przecław
18.	NZOZ Lekarz Janusz Wołkowski	ul. Bolesławiecka 20, 67-321 Leszno Górne
19.	NZOZ Praktyka Lekarza Rodzinnego Empatia M. Żyta, A. Żyta-Chwastyk	ul. Zielonogórska 24b, 68-113 Brzeźnica
20.	NZOZ "TAD-MED" Podstawowa Opieka Zdrowotna	ul. Księcia Witolda 5, 68-131 Wymiarki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na grudzień 2025)

Świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej w powiecie żagańskim udzielane są przez 105. Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią SPZOZ w Żarach

(ul. Żelazna 1a, 68-100 Żagań) oraz Nowy Szpital w Szprotawie Sp. z o.o. (ul. Henrykowska 1, 67-300 Szprotawa).

Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień

Świadczenia w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień udzielane są w warunkach stacjonarnych, dziennych oraz ambulatoryjnych²⁵. W powiecie żagańskim świadczenia tego rodzaju są udzielane na rynku publicznym przez 4 podmioty lecznicze posiadające umowę z NFZ. Strukturę organizacyjną podmiotów udzielających świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień na podstawie umowy z NFZ przedstawiono w tabeli V. Ponadto na rynku prywatnym omawiany rodzaj świadczeń udzielany jest także przez 2 lekarzy specjalistów w dziedzinie psychiatrii w ramach praktyk indywidualnych. Czasy oczekiwania na świadczenia, do których mieszkańcy mają dostęp na terenie powiatu, przedstawiono w tabeli VI. Najdłuższe okresy odnotowano w poradni psychologicznej dla dzieci. W przypadkach stabilnych, czas oczekiwania wynosił 170 dni, natomiast dla przypadków pilnych – 161 dni. Drugie w kolejności najdłuższe czasy oczekiwania zarejestrowano w poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, gdzie maksymalny czas dla przypadków stabilnych wyniósł 26 dni.

Tab. V. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień w powiecie żagańskim

Lp.	Podmiot udzielający świadczeń	Adres	Struktura podmiotu
1.	105. Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią SPZOZ w Żarach	ul. Żelazna 1a, 68-100 Żagań	Poradnia zdrowia psychicznego
2.	NZOZ Ośrodek Terapeutyczny "PROFIL" Grzegorz Mutwil	ul. Jana Pawła II 1/1, 68-100 Żagań	Poradnia zdrowia psychicznego
			Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu
			Poradnia terapii uzależnienia od środków psychoaktywnych
3.	Poradnia Dla Uzależnionych i Ich Rodzin „Pomocna Dłoń” Tomasz i Marlena Śliwa Spółka Jawna	ul. Krasińskiego 23, 67-300 Szprotawa	Poradnia leczenia uzależnień
			Poradnia antynikotynowa
4.		ul. Kopernika 3A,	Poradnia psychologiczna dla dzieci

²⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]

	Praktyka Lekarza Rodzinnego "HIPOKRATES" s.c.	68-100 Żagań	Zespół lub ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny)
--	---	--------------	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na luty 2026)

Tab. VI. Czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w powiecie żagańskim

Miejsce udzielania świadczeń	Średni czas oczekiwania (w dniach)	
	przypadek pilny	przypadek stabilny
Poradnia zdrowia psychicznego	0	35,5
Poradnia leczenia uzależnień	0	0
Poradnia terapii uzależnienia od środków psychoaktywnych	0	19
Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu	0	26
Poradnia antynikotynowa	8	9
Poradnia psychologiczna dla dzieci	161	170

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ITL, terminyleczenia.nfz.gov.pl (stan na 18.02.2025 r.)

Na podstawie danych o liczbie umów podpisanych przez NFZ na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w województwie lubuskim, dokonano oceny dostępności do poszczególnych zakresów świadczeń w ramach publicznej ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego. W powiecie udzielane są świadczenia w 7 zakresach, biorąc pod uwagę pozostałe zakresy świadczeń w większości przypadków mieszkańcy mogą skorzystać z usług zdrowotnych finansowanych przez NFZ w Zielonej Górze, Ciborzu oraz Międzyrzeczu. Szczegóły przedstawiono w tabeli VII.

Tab. VII. Dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień na rynku publicznym dla powiatu żagańskiego

Lp.	Zakres świadczeń	Najbliżej zlokalizowany podmiot poza terytorium powiatu
		Miejscowość
1	Centrum Zdrowia Psychicznego (CZP)	Zielona Góra
2	Leczenie psychiatryczne (poradnia)	--
3	Leczenie psychiatryczne (oddział dzienny)	Żary
4	Leczenie psychiatryczne (oddział szpitalny)	Żary
5	Świadczenia psychologiczne	--
6	Zespół lub ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny)	--
7	Centrum zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży - poradnia zdrowia psychicznego (II poziom referencyjny)	Zielona Góra
8	Ośrodek wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej (III poziom referencyjny)	Zabór
9	Leczenie psychiatryczne dla dzieci i młodzieży	Żary

10	Leczenie zaburzeń rozwoju	Zielona Góra
11	Leczenie psychiatryczne geriatryczne	Lubin (woj. dolnośląskie)
12	Leczenie psychiatryczne dla chorych somatycznie	Gniezno (woj. wielkopolskie)
13	Leczenie psychiatryczne dla przewlekle chorych	Gniezno (woj. wielkopolskie)
14	Leczenie psychiatryczne w hostelu	Miłków (woj. dolnośląskie)
15	Leczenie psychogeriatryczne	Cibórz
16	Leczenie nerwic (poradnia)	Zielona Góra
17	Leczenie nerwic (oddział dzienny)	Zielona Góra
18	Leczenie nerwic u dzieci i młodzieży	Orzesze (woj. śląskie)
19	Leczenie zaburzeń preferencji seksualnych	Tychy (woj. śląskie)
20	Leczenie zaburzeń seksualnych	Poznań (woj. wielkopolskie)
21	Psychiatryczne świadczenia opiekuńczo-lecznicze dla dzieci i młodzieży	Garwolin (woj. mazowieckie)
22	Psychiatryczne świadczenia pielęgnacyjno-opiekuńcze	Cibórz, Międzyrzecz
23	Rehabilitacja uzależnionych od substancji psychoaktywnych	Cibórz, Jordanowo
24	Leczenie środowiskowe (domowe)	Lubsko
25	Rehabilitacja psychiatryczna	Międzyrzecz
26	Leczenie uzależnień (poradnia)	--
27	Leczenie uzależnień (oddział dzienny)	Miłków (woj. dolnośląskie)
28	Leczenie uzależnień (oddział szpitalny)	Miłków (woj. dolnośląskie)
29	Leczenie uzależnienia od alkoholu	--
30	Leczenie uzależnienia od alkoholu (detoksykacja)	Cibórz, Międzyrzecz
31	Leczenie uzależnienia od alkoholu w hostelu	Miłków (woj. dolnośląskie)
32	Leczenie uzależnień od nikotyny	--
33	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych	--
34	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych (detoksykacja)	Cibórz, Międzyrzecz
35	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych w hostelu	Zielona Góra
36	Leczenie uzależnień u dzieci i młodzieży (poradnia)	Zielona Góra
36	Leczenie uzależnień u dzieci i młodzieży (oddział)	Piła (woj. wielkopolskie)
37	Leczenie odwykowe (wzmocnione zabezpieczenie)	Toszek (woj. śląskie)
38	Leczenie odwykowe (wzmocnione zabezpieczenie) dla nieletnich	Międzyrzecz
39	Leczenie w ramach psychiatrii sądowej	Cibórz, Międzyrzecz
40	Leczenie w ramach psychiatrii sądowej dla nieletnich	Międzyrzecz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na grudzień 2025)

Apteki

Mieszkańcy powiatu żagańskiego mogą zaopatrywać się w leki i wyroby medyczne w 22 aptekach i 2 punktach aptecznych na terenie powiatu. Ich wykaz przedstawiono za pomocą tabeli VIII.

Tab. VIII. Apteki na terenie powiatu żagańskiego

Lp.	Nazwa apteki	Adres
1.	Eskulap	ul. Kopernika 3a, 68-100 Żagań
2.	Pod Cisami	ul. Kochanowskiego 10b, 68-100 Żagań
3.	Dbam o Zdrowie	ul. Bracka 17, 68-100 Żagań
4.	Dbam o Zdrowie	ul. Reymonta 2, 68-100 Żagań
5.	Europejska	ul. Księżnej Żaganny 23, 68-100 Żagań
6.	Pod Kotwicą	ul. Pomorska 1, 68-100 Żagań
7.	Centrum Zdrowia	ul. Słowiański 14, 68-100 Żagań
8.	Medea	ul. Świerkowa 1, 68-100 Żagań
9.	PRIMA	ul. Szprotawska 43b, 68-100 Żagań
10.	Stylowa	ul. Księżnej Żaganny 19, 68-100 Żagań
11.	W Rynku	ul. Rynek 10, 68-100 Żagań
12.	Centrum Zdrowia	ul. Rynek 34, 67-300 Szprotawa
13.	PLANTA	ul. Odrodzenia 32, 67-300 Szprotawa
14.	Pod Lwami	ul. Odrodzenia 31, 67-300 Szprotawa
15.	Rumianek	ul. gen. Władysława Andersa 13, 67-300 Szprotawa
16.	KALINA	ul. Kolejowa 1, 67-300 Szprotawa
17.	ESKULAP	Plac Wolności 22, 68-120 Iłowa
18.	Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Kościuszki 12, 68-120 Iłowa
19.	Apteka z Winogronem	ul. Ceramików 24A, 68-130 Gozdnicza
20.	Punkt Apteczny	ul. Zielonogórska 24a, 68-113 Brzeźnica
21.	Punkt Apteczny Centrum Zdrowia	ul. Księcia Witolda 5a, 68-131 Wymiarki
22.	Apteka	ul. Niegosławice 169a, 67-312 Niegosławice
23.	Rumianek 2	ul. Kościuszki 9, 67-320 Małomice

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GSL (stan na grudzień 2025)

5.2. Zasoby Powiatu Żagańskiego oraz jednostek podległych i współpracujących

Wśród obecnych w powiecie żagańskim zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu promocji zdrowia psychicznego, a także w udzielaniu wsparcia i opieki wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania wymienić należy następujące:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (PCPR),
- 2) Centrum Usług Społecznych (CUS) i Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS),
- 3) Środowiskowy Dom Samopomocy (ŚDS),
- 4) Placówki wsparcia dziennego (PWD),

- 5) Domy dziennego pobytu (DDP),
- 6) Zespoły Interdyscyplinarne (ZI),
- 7) Gminne/Miejskie Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA/MKRPA),
- 8) placówki oświatowe na terenie powiatu żagańskiego (PO), w tym Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu (PPPP) oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie (PPP),
- 9) Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu (PUP),
- 10) Międzygminne Centrum Integracji Społecznej,
- 11) Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ),
- 12) Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ),
- 13) Komenda Powiatowa Policji w Żaganiu (KPP),
- 14) Sąd Rejonowy w Żaganiu,
- 15) organizacje pozarządowe (NGO) w powiecie żagańskim.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (PCPR)

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (PCPR) jest jednostką organizacyjną, która realizuje zadania powiatu żagańskiego z zakresu pomocy społecznej. Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁶, do zadań własnych powiatów w zakresie pomocy społecznej należą m.in.:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia,
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

PCPR realizuje także zadania wynikające z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych²⁷. Są to m.in. następujące zadania²⁸:

²⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].

²⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913].

²⁸ Ibidem.

- dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze osobom z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- realizacja programu „Aktywny Samorząd”, którego głównym celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i dostępie do edukacji,
- realizacja programu „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością”, którego głównym celem jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym.

Ponadto, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu prowadzi działania w obszarze rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, współpracy z rodzicami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w zakresie odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej, prowadzenia procedur alimentacyjnych od osób zobowiązanych na rzecz dzieci w pieczy zastępczej, pracy z pełnoletnimi wychowankami pieczy zastępczej, poradnictwa specjalistycznego i metodycznego (w tym prowadzenie rodzinnej poradni specjalistycznej, realizacja interwencji kryzysowej), a także pomocy osobom z niepełnosprawnościami²⁹.

PCPR w Żaganiu w roku 2024 udzielało osobom z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń psychicznych przede wszystkim wsparcia w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (37 osób). Kilka osób korzystało także z dofinansowania w innych zakresach, w tym uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych (8 osób) oraz wsparcia w ramach programu „Aktywny Samorząd” (3 osoby). Analiza danych za lata 2022-2024 wskazuje na rosnącą liczbę

²⁹ Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu w 2024 roku.

beneficjentów z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze wsparcia w ramach rehabilitacji społecznej, natomiast nadal jest to niewielka liczba³⁰. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli IX.

Tabela IX. Liczba beneficjentów wsparcia PCPR udzielonego osobom z zaburzeniami psychicznymi w latach 2022-2024

Rodzaj wsparcia	2022	2023	2024
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych	6	11	8
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	16	27	37
Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	1	2	1
Wsparcie w ramach programu „Aktywny Samorząd”	3	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Żaganiu

W ramach prowadzonej działalności PCPR w Żaganiu oferuje także mieszkańcom powiatu możliwość skorzystania z poradnictwa psychologicznego. Jest to forma wsparcia, z której w roku 2024 skorzystało 200 osób, w tym głównie kobiety (49%). Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 nie wykazuje wyraźnej tendencji wzrostowej ani spadkowej. Liczba dzieci korzystająca z poradnictwa w roku 2024 wzrosła o ponad 100% w porównaniu do 2022 roku. W roku 2024 udzielono łącznie 200 porad – to o 13,5% więcej niż w roku 2023 (227 porad), lecz jednocześnie o ponad 15% więcej niż w roku 2022 (170 porad). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli X.

Tabela X. Liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego świadczonego przez PCPR w latach 2022-2024

Płeć	2022	2023	2024
Kobieta	98	133	98
Mężczyzna	50	69	52
Dzieci	22	25	50
Razem	170	227	200

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Żaganiu

Centrum Usług Społecznych Ośrodki Pomocy Społecznej

Na terenie powiatu żagańskiego funkcjonuje Centrum Usług Społecznych w Szprotawie i osiem Ośrodków Pomocy Społecznej (GOPS w Brzeźnicy, OPS w Gozdnicy, GOPS w Iłowie, OPS w Małomicach, OPS w Niegostawicach,

³⁰ Dane PCPR w Żaganiu.

OPS w Wymiarkach, OPS w Żaganiu, GOPS w Żaganiu)³¹ – podmioty te są jednostkami organizacyjnymi gmin wykonującymi zadania z zakresu pomocy społecznej. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w staraniach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Głównymi celami pomocy społecznej są³²:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie (w miarę możliwości) do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej - dla osób nieposiadających dochodu lub o niskich dochodach w wieku poprodukcyjnym i osobom z niepełnosprawnościami,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Środowiskowy Dom Samopomocy

Uczestnicy działań realizowanych przez Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS) lub kluby samopomocy, w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych, wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Z kolei zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej ten klub³³. Na

³¹ Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, bip.lubuskie.pl.

³² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

³³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

terenie Powiatu Żagańskiego funkcjonuje Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Szprotawie, dysponujący 20 miejscami³⁴.

Środowiskowy Dom Samopomocy w Szprotawie to placówka wsparcia dziennego (typu A/B) dla dorosłych z zaburzeniami psychicznymi lub niepełnosprawnością intelektualną, którzy mają trudności z codziennym funkcjonowaniem. Głównym celem działalności placówki jest rehabilitacja społeczna i poprawa jakości życia uczestników. ŚDS oferuje wszechstronne wsparcie, w tym terapię zajęciową (np. pracownie kulinarne, komputerowe), treningi umiejętności społecznych (nauka samodzielności), wsparcie psychologiczno-pedagogiczne oraz pomoc w sprawach życiowych i urzędowych. Uczestnicy korzystają również z rekreacji i otrzymują posiłek³⁵.

Placówki wsparcia dziennego

Placówki wsparcia dziennego (PWD) są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba, że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd. W powiecie żagańskim placówki wsparcia dziennego działają w formie świetlic środowiskowych. Świetlice środowiskowe prowadzą zorganizowaną działalność opiekuńczą i wychowawczą oraz pozwalają na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego od zajęć szkolnych dzieci i młodzieży. Celem działalności świetlic środowiskowych jest wspieranie rodzin, kształtowania właściwych postaw społecznych poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami edukacyjnymi i profilaktycznymi. Na zajęciach w świetlicy środowiskowej każdy zobowiązany jest do okazywania sobie wzajemnego szacunku. W powiecie żagańskim funkcjonują następujące placówki wsparcia dziennego³⁶:

- 1) Świetlica środowiskowa - Małomice, ul. Szkolna 1 (czynna od poniedziałku do piątku w godz. 13.00-16.00),

³⁴ Dane Powiatu Żagańskiego, www.powiatzaganski.pl.

³⁵ Środowiskowy Dom Samopomocy w Szprotawie, www.facebook.com.

³⁶ Dane Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

- 2) Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego Świetlica PZC „Mały Zakątek Nieba” ul. Szkolna 43a (czynna od poniedziałku do piątku w godzinach popołudniowych),
- 3) Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego Świetlica dla dzieci im. Marii Mattias przy Parafii Wniebowzięcia NMP pl. Klasztorny 8 (czynna od poniedziałku do piątku w godzinach popołudniowych),
- 4) Świetlica opiekuńcza przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Gozdnicy, ul. Wojska Polskiego 5 (czynna we wtorki i czwartki w godz. 15.00-18.00).

Domy dziennego pobytu

Dzienne domy pobytu (DDP) to placówki pomocy społecznej, których głównym zadaniem jest zapewnienie osobom starszym, chorym lub z niepełnosprawnościami bezpiecznego miejsca pobytu, opieki i pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb. Domy te oferują również różnorodne formy aktywności, takie jak zajęcia terapeutyczne, rekreacyjne, kulturalne i towarzyskie, aby podnosić poziom funkcjonowania, kompensować braki rozwojowe i rozwijać samodzielność. Na terenie powiatu żagańskiego działa Klub Senior+ w Dietrichowicach (20 miejsc), Klub Senior+ w Tomaszowie (35 miejsc), Klub Seniora w Iłowej (35 miejsc) oraz Dom Aktywnego Seniora przy OPS w Żaganiu (25 miejsc)³⁷.

Klub „Senior+” w Dietrichowicach jest jednostką wsparcia dziennego w strukturze GOPS w Żaganiu, przeznaczoną dla 20 nieaktywnych zawodowo seniorów w wieku 60+. Celem jest rehabilitacja społeczna i rozwijanie zainteresowań, realizowane przez 20 godzin tygodniowo, w tym zajęcia z zakresu zdrowia, kultury, edukacji i integracji. Pobyt w Klubie jest nieodpłatny³⁸.

Klub Seniora w Tomaszowie, działający pod nazwą Klub Seniora „Jesienni”, jest placówką wsparcia dziennego włączoną w strukturę organizacyjną Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) w Żaganiu. Klub jest przeznaczony dla 35 seniorów, a jego celem jest aktywizacja starszego pokolenia mieszkańców, zapobieganie ich izolacji i rozwijanie zainteresowań. Klub jest czynny cztery dni w tygodniu i oferuje regularne spotkania i warsztaty aktywizujące, w tym pogadanki ze specjalistami, takimi jak psycholog czy dietetyk³⁹.

³⁷ Wykaz placówek Senior+ woj. lubuskie 2025, bip.lubuskie.uw.gov.pl oraz Dane Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

³⁸ Dane Gminy Żagań, gminazagan.pl.

³⁹ Ibidem.

Zespoły interdyscyplinarne

Koordynowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na gminnym szczeblu samorządu terytorialnego należy do zespołów interdyscyplinarnych (ZI). W powiecie żagańskim ZI działa w każdej gminie. Zadania ZI obejmują m.in.⁴⁰:

- diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym,
- inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom,
- inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową,
- opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań,
- monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”,
- kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową.

Gminne/Miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych

Podstawowym zadaniem gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA/MKRPA) jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu, a w szczególności zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla takich osób. W powiecie żagańskim GKRPA/MKRPA działa w każdej gminie. Gminne komisje zajmują się w szczególności podejmowaniem czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, a także inicjowaniem działań związanych z profilaktyką

⁴⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].

i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu na poziomie gminy. Są to m.in. następujące zadania⁴¹:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą domową,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego przez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

Placówki oświatowe

Placówki oświatowe opracowują oraz realizują programy wychowawczo-profilaktyczne, obejmujące treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Program jest opracowywany w każdej placówce na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Wspomnianą diagnozę przeprowadza dyrektor szkoły lub placówki albo upoważniony przez niego pracownik szkoły lub placówki⁴².

Placówki oświatowe zatrudniają nauczycieli pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów, logopedów lub terapeutów pedagogicznych. Wszyscy ww. specjaliści udzielają szerokiego wsparcia i pomocy psychologicznej i/lub

⁴¹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].

⁴² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1043 z późn. zm.].

pedagogicznej, zarówno uczniom, jak i ich rodzicom. Szczególne znaczenie ma tutaj praca realizowana przez pedagogów specjalnych, do których obowiązków należy⁴³:

- współpraca z nauczycielami, wychowawcami, specjalistami, rodzicami i uczniami w zakresie m.in. rekomendowania działań, które zapewnią uczniom pełny udział w życiu szkoły i przedszkola, prowadzenia diagnoz i badań, które pomogą rozpoznać potrzeby, możliwości, trudności i mocne strony uczniów, rozwiązywania problemów dydaktycznych i wychowawczych, wskazywania, jakie warunki, sprzęt i materiały są potrzebne do skutecznej nauki danego ucznia,
- udział w opracowaniu i realizacji indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (współpraca z zespołem specjalistów),
- wspieranie nauczycieli i wychowawców, m.in. w: rozpoznawaniu przyczyn trudności uczniów, udzielaniu uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, dostosowywaniu metod nauczania do indywidualnych potrzeb dziecka, doborze odpowiednich materiałów i narzędzi dydaktycznych,
- bezpośrednie udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom, rodzicom i nauczycielom,
- proponowanie tematyki szkoleń dla nauczycieli, szczególnie w zakresie wsparcia uczniów ze specjalnymi potrzebami.

Na terenie powiatu żagańskiego działa 110 szkół i placówek oświatowych, w tym m. in. 19 przedszkoli i 1 punkt przedszkolny, 30 szkół podstawowych, 9 szkół branżowych, 9 liceów ogólnokształcących, 5 technikum, 13 zespołów szkół i placówek oświatowych. Wśród placówek oświatowych na terenie powiatu znajduje się łącznie 4 placówki o specyfice szkoły specjalnej, prowadzone przez Powiat Żagański⁴⁴. Są to:

- 1) Szkoła Podstawowa Specjalna w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczy im. Jana Brzechwy w Szprotawie,
- 2) Szkoła Specjalna Przysposabiająca do pracy w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczy im. Jana Brzechwy w Szprotawie,

⁴³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1798].

⁴⁴ Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspe.gov.pl.

- 3) Szkoła Podstawowa Specjalna w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Żaganiu,
- 4) Szkoła Specjalna Przysposabiająca do pracy w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Żaganiu.

Placówkami oświatowymi są także **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu** oraz **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie**. Praca poradni psychologiczno-pedagogicznych realizowana jest w oparciu o szczegółowe zasady określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2499).

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu realizuje swoje zadania w szczególności przez⁴⁵:

- diagnozę – realizuje diagnozę psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną oraz rehabilitacyjną, w rozszerzonym zakresie także diagnozę i orzekanie w stosunku do dzieci: niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących, oraz dzieci z autyzmem;
- terapię - prowadzi terapię psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną oraz zajęcia rehabilitacyjne;
- doradztwo i konsultacje - udziela poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego, konsultacji specjalistycznych oraz pomaga w wyborze optymalnego poziomu i rodzaju kształcenia;
- wsparcie dla rodziców i nauczycieli - realizuje warsztaty umiejętności wychowawczych, psychoedukację, doradztwo, instruktaż oraz szerzy wiedzę psychologiczną;
- działania specjalistyczne - prowadzi mediacje rodzinne, interwencje w środowisku ucznia, działalność profilaktyczną i informacyjno-szkoleniową, udziela pomocy dzieciom doświadczającym przemocy oraz prowadzi prace z rodzinami i sprawcami przemocy rówieśniczej;
- programy Specjalne - realizuje zadania wynikające z programu „Za Życiem” (np. prowadzenie Wiodącego Ośrodka Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczego).

⁴⁵ Statut PPP w Żaganiu, bip.pppzagan.powiatzagan.pl.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu w roku szkolnym 2024/2025 wydała łącznie 196 orzeczeń oraz 546 opinii oraz informacji w sprawach objęcia uczniów pomocą psychologiczno-pedagogiczną. W tym samym czasie 272 osoby objęte zostały terapią, a także zrealizowano 1 961 badań, w tym najwięcej pedagogicznych (628) oraz psychologicznych (575). Ponadto, w analizowanym okresie 440 uczestników objęto programami profilaktyczno-wychowawczymi dla dzieci i młodzieży oraz ponad 2,67 tys. uczestników - warsztatami i zajęciami psychoedukacyjnymi dla tej grupy⁴⁶. Analiza danych za lata 2022-2025 wskazuje na tendencję spadkową w zakresie liczby większości działań realizowanych przez poradnię. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XI.

Tabela XI. Działania realizowane przez PPP w Żaganiu w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025

Wskaźnik	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Liczba wydanych opinii i informacji o wynikach diagnozy	727	575	546
Liczba wydanych orzeczeń	163	204	196
Liczba osób objętych terapią	384	373	272
Liczba zrealizowanych badań, w tym:	2 340	2 151	1 961
- psychologiczne	746	704	575
- pedagogiczne	771	675	628
- logopedyczne	645	555	572
- lekarskie	151	203	181
- predyspozycji zawodowych	27	14	5
- porady bez badań	201	271	104
- konsultacje w placówce	210	134	180
Liczba uczestników realizowanych programów profilaktyczno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży	680	249	440
Liczba uczestników realizowanych warsztatów i zajęć psychoedukacyjnych dla dzieci i młodzieży	2 999	3 339	2 678

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP w Żaganiu

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie realizuje swoje zadania poprzez⁴⁷:

- diagnozę - ocenę poziomu rozwoju, potrzeb, możliwości oraz zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży (w tym diagnozę psychologiczną, pedagogiczną i logopedyczną);
- terapię - prowadzenie terapii psychologicznej, pedagogicznej oraz logopedycznej (w tym terapii wad i zaburzeń mowy) w formie indywidualnej

⁴⁶ Dane PPP w Żaganiu.

⁴⁷ Statut PPP w Szprotawie, pppszprotawa.szkolnastrona.pl.

i grupowej;

- wydawanie dokumentów - przygotowywanie opinii w sprawach m. in. dostosowania wymagań edukacyjnych, wcześniejszego przyjęcia do szkoły lub odroczenia obowiązku szkolnego;
- doradztwo zawodowe - udzielanie porad w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu, w tym prowadzenie prelekcji i udostępnianie informatorów;
- wsparcie dla środowiska - konsultacje i porady dla rodziców i nauczycieli, pomoc w rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych;
- działalność profilaktyczna - prowadzenie działań mających na celu zapobieganie uzależnieniom i innym problemom, a także interwencje w środowisku ucznia.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie w roku szkolnym 2024/2025 wydała łącznie 255 orzeczeń, w tym najwięcej dotyczyło osób z trudnościami w uczeniu się (28,2%). W tym samym okresie wydano także 91 opinii oraz informacji o wynikach diagnozy. W tym samym czasie 37 osób objętych zostało terapią, a także zrealizowano 1 280 badań, w tym najwięcej pedagogicznych (485) oraz psychologicznych (397). Przeprowadzono także 3 badania dotyczące predyspozycji zawodowych⁴⁸. Analiza danych za lata 2022-2025 wskazuje na tendencję wzrostową w zakresie liczby większości działań realizowanych przez poradnię. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XII.

Tabela XII. Działania realizowane przez PPP w Szprotawie w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025

Wskaźnik	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Liczba wydanych opinii i informacji o wynikach diagnozy	287	251	255
Liczba wydanych orzeczeń	91	86	91
Liczba osób objętych terapią	37	32	37
Liczba zrealizowanych badań, w tym:	1 125	1 173	1 280
- psychologiczne	384	342	397
- pedagogiczne	454	463	485
- logopedyczne	159	158	147
- lekarskie	0	86	90
- predyspozycji zawodowych	8	3	3
- porady bez badań	120	114	151
- konsultacje w placówce	0	7	7

⁴⁸ Dane PPP w Szprotawie.

Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu

Głównymi instytucjami realizującymi zadania z zakresu aktywizacji zawodowej na poziomie powiatu są Powiatowe Urzędy Pracy (PUP). Do zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy m.in. pozyskiwanie i realizowanie ofert pracy, rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy, organizowanie i finansowanie form pomocy ww. osobom, w szczególności pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, staży, prac interwencyjnych, robót publicznych, kontrola prawidłowości realizowanych form, realizacja zadań w ramach powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a także współpraca z minami w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o usługach poradnictwa zawodowego oraz dostępnych formach pomocy⁴⁹.

Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu (PUP) oferuje szerokie wsparcie osobom bezrobotnym, poszukującym pracy, w tym także z niepełnosprawnościami oraz biernym zawodowo, pomagając im w integracji na rynku pracy oraz w poprawie ich sytuacji zawodowej. PUP rejestruje osoby bezrobotne, poszukujące pracy, w tym osoby z niepełnosprawnościami co umożliwia im dostęp do różnych form pomocy, w szczególności takich jak: pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe, szkolenia, staże, prace interwencyjne oraz roboty publiczne. Realizując usługę pośrednictwa pracy, udziela pomocy bezrobotnym, poszukującym pracy i osobom niezarejestrowanym, w tym osobom biernym zawodowo, w uzyskaniu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej oraz pomaga pracodawcom w pozyskaniu kandydatów do pracy. Urząd pracy oferuje specjalistyczne programy aktywizacyjne, tj. programy pilotażowe, programy regionalne oraz programy specjalne, które uwzględniają indywidualne potrzeby bezrobotnych pomagając im w wyborze odpowiedniego zatrudnienia lub podnoszeniu kwalifikacji zawodowych⁵⁰.

Kolejnym z istotnych działań jest umożliwienie pracodawcom i przedsiębiorcom skorzystanie z Krajowego Funduszu Szkoleniowego (KFS), którego celem jest wspomaganie podmiotów inwestujących w kształcenie ustawiczne osób pracujących. Pomoc finansowa z KFS udzielana przez PUP służy utrzymaniu zatrudnienia oraz rozwojowi potencjału osób pracujących przez dostosowanie ich

⁴⁹ Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.

⁵⁰ Dane PUP w Żaganiu, zagan.praca.gov.pl.

wiedzy, umiejętności lub kwalifikacji do wymagań zmieniającej się gospodarki. Urząd pracy realizuje też przedsięwzięcia mające na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Ważnym elementem działań PUP jest również realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami członkowskimi UE. PUP w ramach działań mających na celu wspieranie aktywności zawodowej i przeciwdziałanie bezrobociu, zajmuje się m.in. poprawą efektywności aktywizacji zawodowej oraz rozwojem usług i instrumentów rynku pracy, a także wdrażaniem programów dostosowywania kwalifikacji osób dorosłych do potrzeb regionalnego rynku pracy (w tym także osób z niepełnosprawnościami)⁵¹.

W roku 2024 w PUP w Żaganiu zarejestrowanych było łącznie 19 osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi, w tym 10 kobiet i 9 mężczyzn. Analiza informacji za lata 2022-2024 nie wykazuje żadnych wyraźnych tendencji w zakresie opisywanych wyżej danych⁵². Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XIII.

Tabela XIII. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi zarejestrowanych w PUP w Żaganiu w podziale na płeć w latach 2022-2024

Płeć	2022	2023	2024
Kobieta	7	6	10
Mężczyzna	8	5	9
Razem	15	11	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Żaganiu

Ze wsparcia PUP w Żaganiu w zakresie aktywizacji zawodowej w roku 2024 skorzystały 3 osoby, które otrzymały wsparcie w formie szkolenia i innych form aktywizacji. Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 wykazuje tendencję wzrostową (w roku 2022 ze wsparcia PUP skorzystała 1 osoba, w 2024 – 3 osoby)⁵³.

Międzygminne Centrum Integracji Społecznej

Centrum integracji społecznej (CIS) realizuje reintegrację zawodową i społeczną, w tym kierowaną do osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami

⁵¹ Ibidem.

⁵² Dane PUP w Żaganiu.

⁵³ Ibidem.

zachowania, poprzez kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu, nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą, uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi⁵⁴. Centrum Integracji Społecznej może być utworzone przez JST, organizacje pozarządowe, podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. Zdecydowana większość CIS prowadzona jest przez podmioty ekonomii społecznej. Oferta zatrudnienia w CIS może być skierowana do m.in. osób uzależnionych od alkoholu i/lub uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, a także osób z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego⁵⁵. W powiecie żagańskim działają dwie tego typu placówki - Międzygminne Centrum Integracji Społecznej WINDA w Lutolu Mokrym oraz Międzygminne Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” w Małomicach⁵⁶.

Międzygminne Centrum Integracji Społecznej WINDA jest tworzone przez Lutolską Spółdzielnię Socjalną WINDA, której główna siedziba mieści się w Lutolu Mokrym. Placówka koncentruje się na reintegracji zawodowej oraz społecznej osób zagrożonych wykluczeniem, w tym bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo⁵⁷.

Z kolei Międzygminne Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” w Małomicach jest tworzone przez Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój” z Gorzowa Wielkopolskiego. Centrum to zajmuje się aktywizacją społeczno-zawodową osób bezrobotnych. Placówka realizuje różnego rodzaju projekty (np. „Aktywnie zintegrowani w Małomicach”), prowadzi treningi kompetencji społecznych i warsztaty zawodowe⁵⁸.

Warsztat Terapii Zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom z niepełnosprawnościami, niezdolnym do

⁵⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 2241 z późn. zm.].

⁵⁵ Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego - CIS i KIS, www.ekonomiaspoleczna.gov.pl.

⁵⁶ Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia... op. cit.

⁵⁷ CIS WINDA w Gozdnicy www.lsswinda.pl.

⁵⁸ CIS „Rozwój”, lubuskie.org.pl.

podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. WTZ służą reintegracji zawodowej i społecznej poprzez terapię zajęciową, treningi umiejętności życiowych i społecznych, pomoc w kontakcie z pracodawcami, podjęciu i utrzymaniu pracy. Metody rehabilitacji i sposób jej realizacji w WTZ są dostosowane do specyfiki niepełnosprawności uczestników. Z uwagi na specyfikę niepełnosprawności związanej z chorobą psychiczną, odrębnie tworzone są warsztaty terapii zajęciowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W Powiecie funkcjonuje jeden warsztat terapii zajęciowej - WTZ Wiechlice⁵⁹.

WTZ Wiechlice to placówka, której celem jest wspieranie osób z niepełnosprawnościami w rozwijaniu ich talentów i umiejętności. Misja warsztatów opiera się na tworzeniu bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni dla każdego uczestnika. Kierując się przekonaniem o wyjątkowym potencjale każdej osoby, dostosowuje się zajęcia do indywidualnych potrzeb i możliwości. WTZ oferuje różnorodne formy zajęć (terapeutyczne, edukacyjne i artystyczne), które przyczyniają się do zdobywania nowych umiejętności, budowania pewności siebie i nawiązywania relacji. Zespół doświadczonych instruktorów i terapeutów z pasją zapewnia uczestnikom wsparcie na każdym etapie, budując inspirującą i sprzyjającą społeczność⁶⁰.

Zakład Aktywności Zawodowej

Celem działania **zakładów aktywności zawodowej (ZAZ)** jest aktywizacja zawodowa osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a także osób chorujących psychicznie, z autyzmem lub niepełnosprawnością intelektualną posiadających umiarkowany stopień niepełnosprawności, u których istnieje potrzeba podjęcia zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej. ZAZ to wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka tworzona przez powiat, gminę, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami. W zakładzie aktywności zawodowej co najmniej 70% ogółu zatrudnionych stanowią osoby z niepełnosprawnościami ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Zakłady aktywności zawodowej

⁵⁹ Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia... op. cit.

⁶⁰ Warsztaty Terapii Zajęciowej Wiechlice, wtz-szprotawa.pl.

stanowią ogniwo pośrednie pomiędzy warsztatami terapii zajęciowej i zakładami pracy chronionej⁶¹. W Powiecie funkcjonuje jedna tego typu jednostka - Szprotawski Zakład Aktywności Zawodowej⁶².

Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) w Szprotawie działa jako samorządowy zakład budżetowy Gminy Szprotawa. Nadrzędnym celem i najważniejszym zadaniem placówki jest rehabilitacja społeczna i zawodowa zatrudnionych w niej osób z niepełnosprawnościami. ZAZ realizuje tę misję poprzez prowadzenie działalności usługowej i gospodarczej, w tym świadczenie usług gastronomicznych, prowadzenie pralni i magla oraz wykonywanie prac zleconych, co umożliwia osobom z niepełnosprawnościami zdobycie zatrudnienia i poprawę jakości życia⁶³.

Komenda Powiatowa Policji w Żaganiu

Policja jako organ stojący na straży praworządności, jako umundurowana i uzbrojona formacja powołana została przede wszystkim do ochrony bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi oraz ich mienia, a także utrzymywania porządku publicznego. Zapewnienie obywatelom szeroko rozumianego bezpieczeństwa jest również jedną z podstawowych funkcji całego państwa, na które składa się między innymi poczucie pewności, swobodnego rozwoju, brak odczuwania ryzyka przed utratą istotnych wartości materialnych⁶⁴.

Policja pełni kluczową rolę w zakresie ochrony zdrowia psychicznego poprzez działania interwencyjne, prewencyjne i współpracę z innymi instytucjami, w tym⁶⁵:

- interwencje kryzysowe,
- koordynacja działań (współpraca z pogotowiem ratunkowym, szpitalami, ośrodkami pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi w celu zapewnienia kompleksowej opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi),
- wymiana informacji,
- prewencja i edukacja,
- kampanie społeczne: udział w kampaniach edukacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego i redukcję stygmatyzacji osób z zaburzeniami psychicznymi,

⁶¹ Politaj A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 139, Ekonomia, 2010.

⁶² Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia... op. cit.

⁶³ Szprotawski Zakład Aktywności Zawodowej, zaz-szprotawa.pl.

⁶⁴ Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji, Perspektywy i Wyzwania, Warszawa 2015.

⁶⁵ Ibidem.

- ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi,
- udzielanie pierwszej pomocy,
- monitoring osób z zaburzeniami psychicznymi w przestrzeni publicznej,
- patrole i nadzór,
- interwencje w przypadkach przemocy domowej.

KPP w Żaganiu realizuje m.in. procedurę „Niebieskie Karty”. Policjant podejmuje czynności w ramach ww. procedury, jeżeli podczas wykonywanych czynności służbowych uzyskał informację o przejawach przemocy domowej, bądź ma uzasadnione podejrzenie jej występowania. Wszczynając procedurę, podejmuje się działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej⁶⁶.

Rola policji w ochronie zdrowia psychicznego jest złożona i wymaga nie tylko szybkiej i skutecznej reakcji w sytuacjach kryzysowych, ale także współpracy z innymi służbami i instytucjami, aby zapewnić długoterminowe wsparcie i prewencję. Kluczowe jest także odpowiednie szkolenie funkcjonariuszy oraz prowadzenie działań edukacyjnych w społecznościach, aby zwiększyć świadomość na temat zdrowia psychicznego i dostępnych form pomocy⁶⁷.

Sąd Rejonowy w Żaganiu

Nieodłącznym elementem wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi w powiecie żagańskim są także działania podejmowane przez Sąd Rejonowy w Żaganiu (III Wydział Rodzinny i Nieletnich), związane z zabezpieczeniem interesów tej grupy osób i ich rodzin. Działania te realizowane są poprzez kierowanie na leczenie odwykowe oraz psychiatryczne, a także wydawanie postanowień w sprawie umieszczenia w domu pomocy społecznej bez zgody osoby zainteresowanej⁶⁸.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe (NGO) odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu i wspieraniu zdrowia psychicznego w społeczeństwie. Działając na rzecz poprawy życia psychicznego NGO zajmują się m.in. zwiększaniem dostępności do pomocy psychologicznej i terapeutycznej, edukacją społeczeństwa dotyczącą tematyki zdrowia

⁶⁶ Dane KPP w Żaganiu, zagan.policja.gov.pl.

⁶⁷ Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji... op. cit.

⁶⁸ Dane Sądu Rejonowego w Żaganiu, zagan.sr.gov.pl.

psychicznego, walką z uprzedzeniami, a także wywieraniem wpływu na rzecz poprawy systemu opieki zdrowotnej związanej ze zdrowiem psychicznym⁶⁹.

Na terenie powiatu żagańskiego funkcjonuje blisko dziesięć organizacji pozarządowych, których działania mogą skupiać się na obszarach związanych z szeroko pojętym zdrowiem, w tym jego promocją i profilaktyką, kierowaną do różnych grup odbiorców, w tym także w obszarze zdrowia psychicznego. Są to m.in. Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Fundacja Spełnienie, Żagańskie Stowarzyszenie Uśmiech Dziecka, Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Podaruj Radość”, Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Piękni Życiem w Iłowej, Jadłodajnia Św. Marii de Mattias, Żagańskie Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Promyk”, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Powiatowych i Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie „Centrum”, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganie⁷⁰.

Wnioski

- 1) W powiecie żagańskim świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są przez 20 podmiotów wykonujących działalność leczniczą w 17 lokalizacjach.
- 2) Dostępność do finansowanych przez NFZ ambulatoryjnych świadczeń z obszaru zdrowia psychicznego dla mieszkańców powiatu żagańskiego zapewniają 4 placówki medyczne, oferujące tego rodzaju usługi na rynku publicznym.
- 3) Obszar powiatu żagańskiego nie jest objęty programem pilotażowym w centrach zdrowia psychicznego.
- 4) Dostępność do finansowanych przez NFZ ambulatoryjnych świadczeń z obszaru zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży zamieszkujących w powiecie żagańskim zapewnia Praktyka Lekarza Rodzinnego "HIPOKRATES" s.c., prowadząca poradnię psychologiczną dla dzieci oraz zespół/ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny).

⁶⁹ Bułacz J., Konfederacja Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej, NGO - organizacje pozarządowe i ich wpływ na poprawę zdrowia psychicznego w Polsce, grudzień 2023, konfederacjaipr.pl.

⁷⁰ Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia... op. cit.

- 5) Najdłuższy średni czas oczekiwania dla przypadków stabilnych odnotowano w poradni psychologicznej dla dzieci (170 dni).
- 6) Biorąc pod uwagę świadczenia niedostępne na terenie powiatu żagańskiego, w większości przypadków mieszkańcy mogą skorzystać z usług zdrowotnych finansowanych przez NFZ w Zielonej Górze, Ciborzu oraz Międzyrzeczu.
- 7) Powiat Żagański dysponuje licznymi zasobami mającymi zastosowanie w działaniach z zakresu promocji oraz profilaktyki zdrowia psychicznego.
- 8) Na terenie powiatu żagańskiego działa 110 szkół i placówek oświatowych, w tym 4 placówki o specyfice szkoły specjalnej.
- 9) Na zwiększoną dostępność do usług z obszaru zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży zamieszkujących w powiecie żagańskim w dużym stopniu wpływa działalność Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Żaganiu oraz Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szprotawie.
- 10) PCPR w Żaganiu w latach 2023-2024 udzielało wsparcia wielu osobom z niepełnosprawnościami wynikającymi z deficytu rozwojowego, w tym głównie w ramach dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.
- 11) Ze wsparcia PUP w Żaganiu w zakresie aktywizacji zawodowej w roku 2024 skorzystały 3 osoby, które otrzymały wsparcie głównie w formie szkolenia i innych form aktywizacji. Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 wykazuje tendencję wzrostową.
- 12) Na terenie powiatu żagańskiego działa jeden środowiskowy dom samopomocy, dwa kluby Senior+, dwa centra integracji społecznej, jeden warsztat terapii zajęciowej i jeden zakład aktywności zawodowej.
- 13) Na terenie powiatu żagańskiego brak jest punktu/ośrodka interwencji kryzysowej oraz domów pomocy społecznej.
- 14) Na terenie powiatu żagańskiego funkcjonują organizacje pozarządowe, których działania mogą skupiać się na obszarach związanych z szeroko pojętym zdrowiem, w tym jego promocją i profilaktyką, kierowaną do różnych grup odbiorców, w tym także w obszarze zdrowia psychicznego.

6. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
1. Niższy wskaźnik samobójstw w województwie lubuskim, w porównaniu do kraju. 2. Dostęp do placówek opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży w ramach I poziomu referencyjnego na terenie powiatu. 3. Dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w ramach działalności PPP w Żaganiu oraz PPP w Szprotawie. 4. Działalność na terenie powiatu placówek o specyfice szkoły specjalnej. 5. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oferowanych przez PCPR w Żaganiu. 6. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji zawodowej, w tym osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w obszarze zdrowia psychicznego, realizowanych w ramach działalności PUP w Żaganiu. 7. Działalność ŚDS oraz dwóch klubów Senior+ na terenie powiatu. 8. Działalność CIS, WTZ oraz ZAZ na terenie powiatu. 9. Dostęp do poradnictwa rodzinnego, psychologicznego i w zakresie terapii uzależnień w ramach działań PCPR w Żaganiu 10. Funkcjonowanie w powiecie organizacji pozarządowych działających w obszarze promocji zdrowia, w tym także dobrostanu psychicznego.	1. Rosnące rozpowszechnienie problemu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w województwie lubuskim, zarówno w przypadku osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży. 2. Wyższe w województwie lubuskim, w porównaniu do kraju, rozpowszechnienie wielu najczęstszych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, zarówno w przypadku osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży. 3. Wyższy wskaźnik zgonów z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w województwie lubuskim, w porównaniu do kraju. 4. Długie czasy oczekiwania w poradni psychologicznej dla dzieci oraz w poradni leczenia uzależnień. 5. Brak dostępu do Centrum Zdrowia Psychicznego na terenie powiatu. 6. Brak dostępu do placówek środowiskowej opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży w ramach II poziomu referencyjnego na terenie powiatu. 7. Brak dostępu świadczeń rehabilitacji psychiatrycznej na terenie powiatu. 8. Niski poziom zainteresowania osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń psychicznych różnego rodzaju formami aktywizacji zawodowej. 9. Brak Ośrodka/Punktu Interwencji Kryzysowej na terenie powiatu oraz domów pomocy społecznej na terenie powiatu. 10. Ograniczone środki finansowe Powiatu Żagańskiego na działania w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.

Szanse	Zagrożenia
1. Rosnąca świadomość społeczeństwa w zakresie konieczności respektowania praw osób z zaburzeniami psychicznymi. 2. Wysoka dostępność do informacji o możliwościach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 3. Wysoka dostępność do informacji o podmiotach udzielających świadczeń zdrowotnych, a także o czasie oczekiwania na te świadczenia. 4. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających z rehabilitacji społecznej, dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PUP. 5. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób bezrobotnych z zaburzeniami psychicznymi, dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PUP. 6. Dostępność licznych bezpłatnych szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych urzędów pracy, w tym w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami, także wynikającymi z zaburzeń psychicznych. 7. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji powiatowych programów ochrony zdrowia psychicznego. 8. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji gminnych programów przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi oraz obowiązek realizacji szkolnych programów profilaktycznych. 9. Realizacja w Polsce „Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030”, a także innych krajowych dokumentów strategicznych w obszarze zdrowia psychicznego. 10. Realizacja „Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Lubuskiego na lata 2024-2030”, a także innych regionalnych dokumentów strategicznych w obszarze zdrowia psychicznego.	1. Rosnące wskaźniki rozpowszechnienia zaburzeń psychicznych w Polsce na przestrzeni ostatnich kilku lat. 2. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i związany z tym wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi organicznymi, w tym z otępieniami. 3. Niedoszacowanie danych dot. liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania w związku z ograniczeniami statystyk publicznego systemu opieki zdrowotnej. 4. Niedostateczne kompetencje społeczne licznych grup ludności w obszarze wyszukiwania informacji w zakresie możliwości wsparcia oferowanych osobom z zaburzeniami psychicznymi, a także w zakresie korzystania z systemu opieki zdrowotnej. 5. Nadmierna koncentracja polskiego systemu opieki psychiatrycznej na opiece instytucjonalnej – powolny rozwój środowiskowych modeli opieki. 6. Niewystarczające środki finansowe na zmiany strukturalne w obszarze opieki psychiatrycznej. 7. Długie czasy oczekiwania w przypadku wielu świadczeń w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień na rynku publicznym. 8. Niewystarczające środki na szkolenia i inne formy podnoszenia kwalifikacji pracowników instytucji publicznych w zakresie wspierania osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania. 9. Niewystarczająca współpraca instytucji i środowisk wspierających osoby z zaburzeniami psychicznymi. 10. Niewielka aktywność samorządowa w obszarze realizacji programów polityki zdrowotnej w obszarze zdrowia psychicznego na terenie powiatu.

Podsumowanie

Analiza SWOT wskazuje, że Powiat Żagański dysponuje relatywnie dobrze rozwiniętą bazą instytucjonalną wspierającą ochronę zdrowia psychicznego, obejmującą zarówno opiekę psychiatryczną, jak i szeroki zakres rehabilitacji społecznej oraz zawodowej. Istotną mocną stroną jest niższy wskaźnik samobójstw w województwie lubuskim w porównaniu do średniej krajowej, co może świadczyć o częściowej skuteczności dotychczasowych działań profilaktycznych. Powiat zapewnia dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży oraz funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego, w tym ŚDS, klubów Senior+ oraz instytucji aktywizacji społeczno-zawodowej. Atutem jest również aktywność organizacji pozarządowych działających w obszarze promocji zdrowia psychicznego i dobrostanu mieszkańców.

Jednocześnie analiza ujawnia poważne słabe strony systemu, związane z rosnącą skalą zaburzeń psychicznych i zachowania, przewyższającą w województwie lubuskim średnią krajową. Szczególnie niepokojący jest wyższy wskaźnik zgonów z powodu zaburzeń psychicznych w województwie lubuskim. Istotnym problemem są długie czasy oczekiwania na świadczenia psychologiczne i leczenie uzależnień, ograniczające realny dostęp do pomocy. Braki strukturalne obejmują brak Centrum Zdrowia Psychicznego, środowiskowej opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży na II poziomie referencyjnym oraz rehabilitacji psychiatrycznej. Dodatkowym wyzwaniem jest niski poziom aktywizacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi oraz brak punktu/ośrodka interwencji kryzysowej. Całość działań ograniczana jest ponadto przez niewystarczające środki finansowe powiatu, co stanowi istotną barierę dla dalszego rozwoju systemu ochrony zdrowia psychicznego.

W otoczeniu zewnętrznym szansą jest rosnąca świadomość społeczna w zakresie zdrowia psychicznego oraz realizacja krajowych i regionalnych programów, takich jak Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego i Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Lubuskiego na lata 2024-2030. Obowiązki ustawowe w zakresie opracowywania lokalnych strategii oraz dostępność bezpłatnych szkoleń dla pracowników instytucji publicznych sprzyjają budowie systemowego podejścia do problemu. Dostęp do danych statystycznych i informacji o możliwościach wsparcia umożliwia lepsze planowanie działań.

Zagrożeniem pozostaje natomiast wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi oraz niewystarczająca koordynacja instytucji wspierających. Niedofinansowanie systemu, koncentracja na opiece instytucjonalnej i brak środowiskowych form wsparcia osłabiają efektywność pomocy. Niski poziom kompetencji społecznych w zakresie korzystania z dostępnych usług oraz mała aktywność samorządowa w dziedzinie zdrowia psychicznego mogą utrzymywać problemy.

Podsumowując, powiat żagański dysponuje fundamentami do budowy nowoczesnego systemu ochrony zdrowia psychicznego, ale wymaga wzmocnienia zasobów kadrowych, finansowych i organizacyjnych. Kluczowe będzie rozwijanie działań środowiskowych, skracanie ścieżek dostępu do pomocy oraz zwiększenie integracji instytucji i organizacji działających w tym obszarze.

7. Założenia strategiczne

7.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji

Cel główny	Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki oraz wsparcia adekwatnych do ich potrzeb w ramach kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego na terenie powiatu żagańskiego
-------------------	--

Cel operacyjny 1	Upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1. Realizacja programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju CZP oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie [CSZ 1a, zadanie 1] – załącznik 1 POZP	Zgodnie z zał. 1 POZP	2026-2031	Zgodnie z zał. 1 POZP	Zgodnie z zał. 1 POZP
1.2. Monitorowanie możliwości w zakresie utworzenia Centrum Zdrowia Psychicznego na terenie Powiatu Żagańskiego [CSZ 1a, zadanie 2]	Raporty z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba CZP w powiecie 2. Liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń CZP
1.3. Monitorowanie działalności placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży na terenie Powiatu Żagańskiego [CSZ 1a, zadanie 2]	Raporty z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba placówek w powiecie 2. Liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń CZP

Cel operacyjny 2	Upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
2.1. Realizacja lokalnego programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	Zgodnie z zał. 2 POZP	2026-2031	Zgodnie z zał. 2 POZP	Zgodnie z zał. 2 POZP
2.2. Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1d, zadanie 2]	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO
2.3. Zwiększanie udziału pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych centrów pomocy rodzinie [CSZ 1d, zadanie 3]	Działania z zakresu rehabilitacji społecznej	2026-2031	PCPR	1. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, będących odbiorcami działań 2. Liczba osób objętych pomocą psychologiczną

Cel operacyjny 3	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi
-------------------------	--

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
3.1. Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1e, zadanie 1]	Działania z zakresu rehabilitacji zawodowej	2026-2031	PUP	1. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, będących odbiorcami działań
3.2. Prowadzenie kampanii szkoleniowo-informacyjnej adresowanej do pracodawców promującej zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1e, zadanie 2]	Reklamy społeczne, opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych, szkolenia, warsztaty, spotkania, seminaria	2026-2031	PUP	1. Liczba kampanii 2. Liczba odbiorców działań 3. Odsetek pracodawców objętych działaniami
3.3. Zwiększenie udziału zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych urzędów pracy [CSZ 1e, zadanie 3]	Organizacja spotkań informacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie zdrowia psychicznego w ramach ich aktywizacji zawodowej	2026-2031	PUP	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań 3. Liczba osób zatrudnionych dzięki wsparciu
3.4. Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących aktywizacji zawodowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO

Cel operacyjny 4	Upowszechnianie zróżnicowanych form wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz działań z zakresu promocji zdrowia psychicznego
-------------------------	--

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
4.1. Zapewnienie wsparcia specjalistycznego dzieciom i uczniom, z uwzględnieniem ich zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, ich rodzinom oraz nauczycielom przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną przy współpracy z podmiotami działającymi na rzecz wsparcia dzieci, uczniów, rodzin, nauczycieli [CSZ 1g, zadanie 1]	Działania realizowane w formie zadań własnych PPP	2026-2031	PPP	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań
4.2. Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i uczniom, z uwzględnieniem ich zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, ich rodzinom oraz nauczycielom w jednostkach systemu oświaty [CSZ 1g, zadanie 2]	Działania realizowane w formie zadań własnych placówek oświatowych	2026-2031	Placówki oświatowe	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań
4.3. Promocja zdrowia psychicznego i profilaktyka zaburzeń psychicznych	Warsztaty, szkolenia, konferencje, obchody Dnia Zdrowia Psychicznego	2026-2031	Starostwo Powiatowe Powiatowa Rada Seniora Placówki oświatowe	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań

Cel operacyjny 5	Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
5.1. Aktualizacje lokalnego programu ochrony zdrowia psychicznego [CSZ 1f, zadanie 2] – w razie potrzeby	Opracowanie aktualizacji programu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba aktualizacji dokumentu
5.2. Powołanie i działanie lokalnego zespołu koordynującego realizację Programu [CSZ 1f, zadanie 1]	Powołanie Zespołu i spotkania Zespołu (min. raz w roku)	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba spotkań Zespołu
5.3. Realizacja, koordynowanie i monitorowanie lokalnego programu ochrony zdrowia psychicznego [CSZ 1f, zadanie 3]	Koordynowanie i monitorowanie realizacji POZP	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba sprawozdań z realizacji
5.4. Przygotowanie i udostępnienie mieszkańcom oraz samorządowi województwa aktualizowanego corocznie przewodnika informującego o lokalnie dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi - w postaci papierowej lub elektronicznej [CSZ 1f, zadanie 4]	Opracowanie przewodnika i udostępnienie go mieszkańcom oraz samorządowi województwa	2026-2031	Zespół koordynujący realizację POZP	1. Liczba opracowań lub aktualizacji przewodnika o dostępnych formach pomocy 2. Liczba miejsc publikacji
5.5. Realizacja akcji informacyjno-edukacyjnych rozwijających kompetencje mieszkańców w zakresie korzystania ze świadczeń gwarantowanych w zakresie opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień	Publikowanie treści informacyjno-edukacyjnych w serwisie internetowym Powiatu Żagańskiego i w mediach społecznościowych	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba miejsc publikacji
5.6. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028 (PPPD) i kolejne okresy	Zgodnie z PPPD na lata 2025-2028 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PPPD na lata 2025-2028 i kolejne okresy	Zgodnie z PPPD na lata 2025-2028 i kolejne okresy

5.7. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2025-2027 (PRPZ) i kolejne okresy	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy
5.8. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028 (PKE) i kolejne okresy	Zgodnie z PKE na lata 2024-2028 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PKE na lata 2024-2028 i kolejne okresy	Zgodnie z PKE na lata 2024-2028 i kolejne okresy
5.9. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Ramowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2024-2028 (PPT) i kolejne okresy	Zgodnie z PPT na lata 2024-2028 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PPT na lata 2024-2028 i kolejne okresy	Zgodnie z PPT na lata 2024-2028 i kolejne okresy
5.10. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego na lata 2024-2030 (SZR) i kolejne okresy	Zgodnie ze SZR na lata 2024-2030 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie ze SZR na lata 2024-2030 i kolejne okresy	Zgodnie ze SZR na lata 2024-2030 i kolejne okresy

7.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań

Interwencje zaplanowane w ramach realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 finansowane będą z budżetu Powiatu Żagańskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

7.3. Monitoring i ewaluacja programu

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 zostanie przyjęty w formie uchwały Rady Powiatu. Z uwagi na długotrwały charakter czasowy Programu dopuszczenia się możliwość aktualizacji dokumentu. Wdrażane zmiany będą także podlegały uchwaleniu przez Radę Powiatu.

Monitoring Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 będzie oparty o opracowywanie sprawozdań okresowych oraz sprawozdania końcowego z wszystkich zrealizowanych działań. Elementarną częścią składową sprawozdań będą sprawozdania cząstkowe, składane przez podmioty realizujące zadania wskazane w programie (zarówno te składane obligatoryjnie, jak i fakultatywnie – w przypadku jednostek, które nie są podległe lub nadzorowane przez powiat). Monitoring nie będzie obejmował zadań wynikających z innych komplementarnych dokumentów strategicznych, na które powołano się w celach operacyjnych, ponieważ ich realizacja będzie monitorowana zgodnie z zapisami zawartymi w tych dokumentach. Sprawozdania okresowe powinny zostać opracowane w terminach: do dnia 15 marca każdego roku za poprzedni rok kalendarzowy, począwszy od terminu do 15 marca 2027 r. za rok 2026.

Zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030⁷¹ Powiat Żagański będzie przekazywał ministrowi właściwemu do spraw zdrowia co 2 lata informację o zrealizowanych lub podjętych zadaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego za 2 ostatnie lata, w terminie do dnia 15 maja roku następującego po ostatnim roku objętym informacją. Informacja ta będzie przekazywana po otrzymaniu z Ministerstwa Zdrowia prośby o wypełnienie kwestionariusza dot. realizacji POZP.

Po zakończeniu realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 zostanie opracowany raport ewaluacyjny,

⁷¹ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu... op. cit.

zawierający opis zrealizowanych działań, przedstawienie uzyskanych wartości mierników efektywności, ocenę skuteczności i efektów realizacji programu, a także wnioski i rekomendacje na przyszłość. Ewaluacja w perspektywie długofalowej będzie pomocna w planowaniu i realizacji dalszych efektywnych działań w obszarze zdrowia psychicznego w powiecie żagańskim.

Spis tabel

Tab. I. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji osób dorosłych w Polsce i województwie lubuskim w roku 2024	16
Tab. II. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji dzieci i młodzieży w Polsce i województwie lubuskim w roku 2024.....	18
Tab. III. Liczba orzeczeń stwierdzająca stopień niepełnosprawności wydanych mieszkańcom powiatu żagańskiego przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Żaganiu w latach 2022-2024	19
Tab. IV. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie żagańskim	23
Tab. V. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień w powiecie żagańskim	24
Tab. VI. Czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w powiecie żagańskim	25
Tab. VII. Dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień na rynku publicznym dla powiatu żagańskiego	25
Tab. VIII. Apteki na terenie powiatu żagańskiego	27
Tabela IX. Liczba beneficjentów wsparcia PCPR udzielonego osobom z zaburzeniami psychicznymi w latach 2022-2024	30
Tabela X. Liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego świadczonego przez PCPR w latach 2022-2024.....	30
Tabela XI. Działania realizowane przez PPP w Żaganiu w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025.....	38
Tabela XII. Działania realizowane przez PPP w Szprotawie w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025.....	39
Tabela XIII. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi zarejestrowanych w PUP w Żaganiu w podziale na płeć w latach 2022-2024.....	41

Bibliografia

1. Action for Mental Health. Activities co-funded from European Community Public Health Programmes 1997-2004, ec.europa.eu.
2. Bułacz J., Konfederacja Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej, NGO - organizacje pozarządowe i ich wpływ na poprawę zdrowia psychicznego w Polsce, grudzień 2023, konfederacjaipr.pl.
3. CIS „Rozwój”, lubuskie.org.pl.
4. CIS WINDA w Gozdnicy www.lsswinda.pl.
5. Comprehensive Mental Health Action Plan 2013–2030, World Health Organization 2021, www.who.int.
6. Dane EZOP II, ezop.edu.pl.
7. Dane Gminy Żagań, gminazagan.pl.
8. Dane KPP w Żaganiu, zagan.policja.gov.pl.
9. Dane Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej, Podmioty Zatrudnienia Socjalnego - CIS i KIS, www.ekonomiaspoleczna.gov.pl.
10. Dane Powiatu Żagańskiego, www.powiatzaganski.pl.
11. Dane PUP w Żaganiu, zagan.praca.gov.pl.
12. Dane Sądu Rejonowego w Żaganiu, zagan.sr.gov.pl.
13. Eurostat, Statistics Explained, Health, ec.europa.eu.
14. GUS, Bank danych lokalnych, bdl.stat.gov.pl.
15. Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, bip.lubuskie.pl.
16. Komunikat CBOS nr BS/124/2008 pt. „Osoby chore psychicznie w społeczeństwie”, www.cbos.pl.
17. Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień, basiw.mz.gov.pl.
18. Politań A., Zakłady aktywności zawodowej i ich rola w procesie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 139, Ekonomia, 2010.
19. Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.
20. Rekomendacje dla praktyki polityki zdrowotnej, EZOP II, ezop.edu.pl.
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1798].
22. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]
23. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 540 z późn. zm.]

24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 [Dz.U. 2021 poz. 642].
25. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480].
26. Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu w 2024 roku.
27. Statut PPP w Szprotawie, pppszprotawa.szkolnastrona.pl.
28. Statut PPP w Żaganiu, bip.pppzagan.powiatzaganski.pl.
29. Strathdee G, Thornicroft G. (1997). Community psychiatry and service evaluation. W: Murray R., Hill P., McGuffin P. (Eds.) The Essentials of Postgraduate Psychiatry, 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
30. Szprotawski Zakład Aktywności Zawodowej, zaz-szprotawa.pl.
31. Środowiskowy Dom Samopomocy w Szprotawie, www.facebook.com.
32. Świetlica Środowiskowa w Małomicach, malomice.naszops.pl.
33. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].
34. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [Tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 2241 z późn. zm.].
35. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1043 z późn. zm.].
36. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 917].
37. Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.
38. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].
39. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913].
40. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 146 poz. 2135 z późn. zm.].
41. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].
42. Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji, Perspektywy i Wyzwania, Warszawa 2015.
43. Warsztaty Terapii Zajęciowej Wiechlice, wtz-szprotawa.pl.
44. World Health Organization. Promoting mental health: concepts, emerging evidence, practice (Summary Report). Geneva: World Health Organization; 2004, www.who.int.
45. World mental health report: transforming mental health for all, WHO 2022, ec.europa.eu.
46. Wykaz placówek Senior+ woj. lubuskie 2025, bip.lubuskie.uw.gov.pl.

Załączniki

Załącznik 1. Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie żagańskim

1. Wprowadzenie

Ochrona zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu żagańskiego stanowi ważny obszar polityki zdrowotnej realizowanej przez Powiat Żagański. Zaburzenia psychiczne bardzo często są przyczyną powstawania trudnych sytuacji życiowych, których dane osoby nie są w stanie przezwyciężyć. Osoby z zaburzeniami psychicznymi bardzo często mają trudności z samodzielnym funkcjonowaniem społecznym i są zagrożone wykluczeniem społecznym, w związku z czym bardzo istotne jest zapewnienie im równego i stale zwiększającego się dostępu do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży.

Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży, powstał na podstawie zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Celem głównym Programu jest upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej, a jego realizacja przyczyni się do poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi.

Nierówności w zdrowiu, według definicji sformułowanej na rzecz WHO przez M. Whitehead, to systematyczne różnice w stanie zdrowia między różnymi grupami społeczno-ekonomicznymi. Nierówności te są spowodowane czynnikami społecznymi (a zatem mogą być modyfikowane) i jednocześnie są niesprawiedliwe. Osoby, które są w gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, zazwyczaj umierają w młodszy wiek, a w ciągu krótszego życia często mają więcej problemów zdrowotnych. Te „nierówności zdrowotne” są nieustannym wyzwaniem dla zdrowia publicznego

we wszystkich krajach europejskich i wciąż są przedmiotem licznych badań w różnych dziedzinach⁷².

Zróźnicowanie sytuacji zdrowotnej populacji jest głównie efektem nierówności warunków codziennego życia i dostępu do zasobów ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Wszystkie wymienione czynniki wpływają na kształtowanie zachowań zdrowotnych, od których zależy przede wszystkim stan zdrowia ludności. Badania obejmujące kraje europejskie pokazują, że stan zdrowia populacji stale się poprawia, a umieralność maleje we wszystkich grupach społecznych. Mimo to zróźnicowanie zdrowia w zależności od dochodów, pozycji zawodowej czy wykształcenia – bo takie są najczęściej przyjmowane wskaźniki pozycji społecznej – nie tylko jest trwałe, ale też w wielu krajach, zwiększa się w ciągu kolejnych dekad w rezultacie szybszego spadku umieralności w grupach charakteryzujących się lepszą pozycją społeczno-ekonomiczną. Podobne procesy można zaobserwować również w Polsce⁷³.

2. Środowiskowy model ochrony zdrowia psychicznego osób dorosłych

- Centra Zdrowia Psychicznego

Polska od wielu lat zmaga się z problemem zapewnienia pacjentom należytej opieki psychiatrycznej od strony systemowej i organizacyjnej. Główną przyczyną tej sytuacji jest skrajnie niski poziom finansowania psychiatrii (jeden z najniższych w Europie) oraz zbyt duża liczba łóżek szpitalnych przy jednoczesnym niedoborze opieki ambulatoryjnej i dziennej. System cechuje brak odpowiedniej proporcji pomiędzy bazą szpitalną i pozaszpitalną, niedorozwój opieki o charakterze środowiskowym i rozproszenie opieki medycznej. Wszystko to powoduje, że część pacjentów nie ma dostępu do kompleksowej i koordynowanej opieki psychiatrycznej. Rosnącym problemem są także niedobory kadry medycznej, szczególnie zbyt mała liczba psychiatrów w stosunku do dużych i stale rosnących potrzeb zdrowotnych, co jeszcze bardziej uwydatniła pandemia koronawirusa. Dodatkową barierą jest to, iż większość łóżek jest zlokalizowanych w dedykowanych szpitalach psychiatrycznych, a nie np. w szpitalach ogólnych. Zdaniem ekspertów może to wzmacniać poczucie społecznej stygmatyzacji pacjentów z problemami psychicznymi. Podobnie jak w kwestii poziomu finansowania, Polska jest daleko w tyle za innymi krajami europejskimi także

⁷² Nierówności w zdrowiu i znaczenie ich pomiaru w ramach realizacji NPZ. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH -Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2021.

⁷³ Ibidem.

w zakresie nowoczesnych trendów, takich jak zmniejszanie zakresu opieki szpitalnej na rzecz rozwoju modelu środowiskowego⁷⁴.

Model psychiatrycznej opieki środowiskowej dla dorosłych jest oparty na centrach zdrowia psychicznego (Centrum Zdrowia Psychicznego), działających na zasadzie przychodni zlokalizowanych blisko miejsca zamieszkania (w ramach lokalnej wspólnoty społecznej) przy jednoczesnym odchodzeniu od opieki szpitalnej, która będzie nadal realizowana w najtrudniejszych przypadkach wymagających hospitalizacji. Model opieki środowiskowej zakłada kompleksowość i koordynację opieki nad pacjentem w ramach działających struktur centrów zdrowia psychicznego, a zatem wypełnia dotychczasowe braki związane z rozproszeniem świadczeń zdrowotnych i brakiem koordynacji całego procesu⁷⁵.

Centrum Zdrowia Psychicznego realizuje środowiskową opiekę psychiatryczną, której celem jest⁷⁶:

- poprawa jakości leczenia psychiatrycznego i psychoterapii – jego dostępności, ciągłości, kompleksowości, dostosowania do potrzeb, możliwej do osiągnięcia skuteczności i standardu warunków świadczenia pomocy;
- pomoc osobom z zaburzeniami psychicznymi w odzyskiwaniu zdrowia, pozycji społecznej, oczekiwanej jakości życia;
- tworzenie warunków do społecznej integracji osób z zaburzeniami psychicznymi oraz przeciwdziałanie stygmatyzacji i wykluczeniu;
- ograniczenie częstości i długości czasu trwania hospitalizacji;
- uruchomienie inicjatyw i zasobów lokalnej społeczności na rzecz profilaktyki i ochrony zdrowia psychicznego.

Centrum Zdrowia Psychicznego dla dorosłych jest podmiotem udzielającym skoordynowanych i kompleksowych świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieki psychiatrycznej. Placówka ta zapewnia, w miarę możliwości, natychmiastową pomoc w przypadkach nagłych, a w przypadkach pilnych - w czasie nie dłuższym niż 72 godziny. Kompleksowość opieki świadczonej przez Centrum Zdrowia Psychicznego wynika z indywidualizacji i koordynacji pomocy udzielanej osobom z zaburzeniami psychicznymi mieszkającym w obszarze działania Centrum Zdrowia

⁷⁴ Zabdyr-Jamróz M., Pilotaż Centrów Zdrowia Psychicznego od roku 2018: w stronę modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej, Instytut Zdrowia Publicznego UJ CM, Kraków: 31 maja 2022.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].

Psychicznego, ze zróżnicowania realizowanych świadczeń zdrowotnych oraz ich koordynacji ze świadczeniami społecznymi, a także z dostosowania struktury organizacyjnej do potrzeb lokalnej wspólnoty społecznej. W ramach systemu ochrony zdrowia psychicznego w Polsce wyróżnia się Centrum Zdrowia Psychicznego typu A oraz Centrum Zdrowia Psychicznego typu B. W obu typach Centrum Zdrowia Psychicznego udzielane są świadczenia psychiatryczne ambulatoryjne, leczenia środowiskowego (domowego) z punktem zgłoszeniowo-konsultacyjnym oraz dzienne świadczenia psychiatryczne. Świadczenia psychiatryczne stacjonarne udzielane są tylko w Centrum Zdrowia Psychicznego typu A, natomiast całodobową opiekę w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego zapewnić musi Centrum Zdrowia Psychicznego typu B⁷⁷. W tabeli I przedstawiono różnice pomiędzy ww. typami Centrum Zdrowia Psychicznego.

Tab. I. Rodzaje świadczeń udzielanych w Centrum Zdrowia Psychicznego typu A oraz B

Rodzaje świadczeń	Centrum Zdrowia Psychicznego typu A	Centrum Zdrowia Psychicznego typu B
Świadczenia stacjonarne (psychiatryczne oraz w miejscu udzielania pomocy doraźnej)	tak	nie
Świadczenia dzienne psychiatryczne	tak	tak
Świadczenia ambulatoryjne całodobowej opieki w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego	nie	tak
Świadczenia ambulatoryjne psychiatryczne	tak	tak
Świadczenia ambulatoryjne leczenia środowiskowego (domowego) z punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego	tak	tak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030

Pierwszy kontakt osoby zgłaszającej się do Centrum Zdrowia Psychicznego z powodu zaburzeń psychicznych ma miejsce w punkcie zgłoszeniowo-konsultacyjnym, gdzie jest możliwe natychmiastowe przekierowanie do ambulatorium Centrum Zdrowia Psychicznego, poza wyjątkowymi okolicznościami związanymi z ryzykiem dla życia chorych albo dla zdrowia lub życia innych osób. Centrum Zdrowia Psychicznego udziela pomocy⁷⁸:

- 1) czynnej – leczenia i wsparcia osobom z przewlekłymi zaburzeniami psychicznymi, wymagającym ciągłości opieki, aktywnego podtrzymywania

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Ibidem.

kontakty, wyprzedzającego powstawanie poważniejszych problemów zdrowotnych;

- 2) długoterminowej – innym osobom z przewlekłymi zaburzeniami psychicznymi;
- 3) krótkoterminowej – osobom z zaburzeniami epizodycznymi lub nawracającymi;
- 4) doraźnej – osobom w stanach nagłych i pilnych, a w centrach typu B całodobowej w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego;
- 5) konsultacyjnej – innym osobom potrzebującym świadczeń diagnostycznych lub porad.

Centrum Zdrowia Psychicznego ściśle współdziała w rozwiązywaniu problemów zdrowotnych i społecznych pacjentów z podmiotami świadczącymi oparcie społeczne, aktywizację społeczno-zawodową i inne aktywności pomocowe na terenie odpowiedzialności terytorialnej centrum. Istnieje możliwość udzielania przez Centrum Zdrowia Psychicznego innych specjalistycznych świadczeń, w zależności od potrzeb (np. świadczeń leczenia zaburzeń nerwicowych, świadczeń psychogeriatrycznych, rehabilitacyjnych) lub w celu realizacji niezbędnych świadczeń szczególnych (pomoc kryzysowa, hostele, turnusy). W Centrum Zdrowia Psychicznego można organizować alternatywne wobec tradycyjnych formy wsparcia i leczenia, jeżeli regulacje prawne, dostępne środki i posiadane kompetencje na to pozwalają i jeżeli odpowiadają one na realne zapotrzebowanie osób objętych opieką⁷⁹.

Model psychiatrycznej opieki środowiskowej dla dorosłych organizowany jest w Polsce na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego. Początkowo, w roku 2018⁸⁰, w pilotażu Centrum Zdrowia Psychicznego zaplanowano udział jedynie dwóch podmiotów obejmujących swym działaniem część obszaru województwa lubuskiego – był to Samodzielny Publiczny Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Międzyrzeczu (obszar: powiat międzyrzecki) oraz Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. Sp. z o. o. (obszar: m. Gorzów Wielkopolski); nie było zatem podmiotu zlokalizowanego na terenie powiatu żagańskiego lub obejmującego swym działaniem jego obszar. Aktualnie w województwie lubuskim działanie Centrów Zdrowia Psychicznego obejmuje swym

⁷⁹ Ibidem.

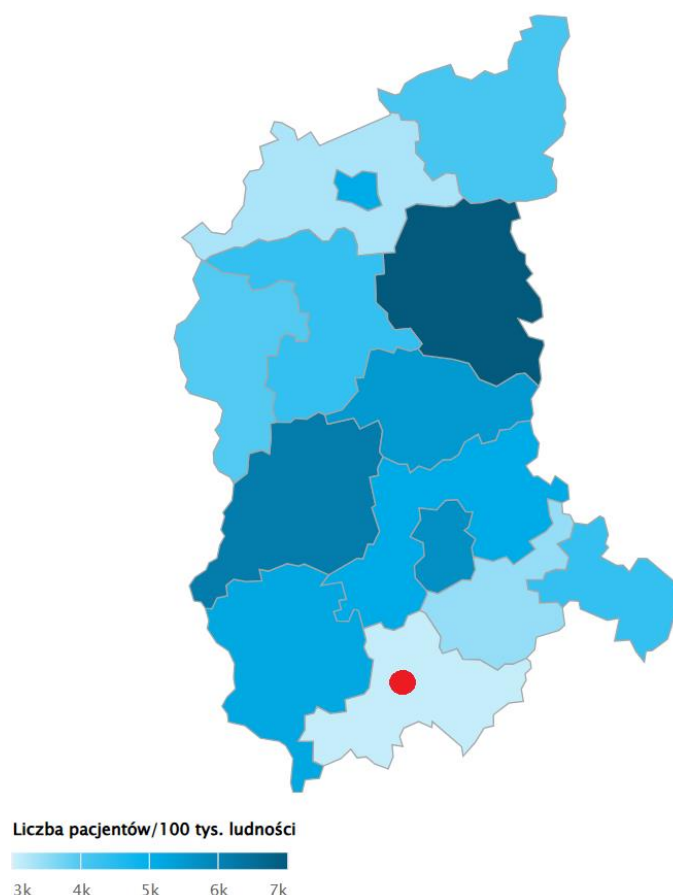
⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2018 poz. 852].

zasięgiem 8 obszarów powiatowych spośród 14⁸¹. Jest to 6 powiatów (gorzowski, strzelecko-drezdenecki, międzyszecki, sulęciński, słubicki, zielonogórski) oraz 2 miasta na prawach powiatu (m. st. Gorzów Wielkopolski, m. Zielona Góra). Na terenie powiatu żagańskiego nie działa obecnie Centrum Zdrowia Psychicznego.

Nie należy jednak zapominać, że Centrum Zdrowia Psychicznego nie jest jedyną formą opieki psychiatrycznej dostępnej dla mieszkańców. Niezależnie od Centrum Zdrowia Psychicznego, w powiecie żagańskim usługi świadczą trzy poradnie zdrowia psychicznego dla dorosłych, poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, poradnia terapii uzależnienia od środków psychoaktywnych, poradnia leczenia uzależnień oraz poradnia antynikotynowa. Wykaz tych podmiotów przedstawiono w podrozdziale 4. Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 (Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego). W roku 2024 w wybranych formach leczenia (poradnia zdrowia psychicznego, zespół leczenia środowiskowego, psychiatryczny oddział dzienny i psychiatryczny oddział stacjonarny) leczono ponad 38,2 tys. mieszkańców województwa lubuskiego (4 787/100 tys. ludności). Najliczniej w ww. formach leczenia leczyli się pacjenci w powiecie międzyszeckim (6 996/100 tys. ludności), krośnieńskim (6 135) oraz w mieście Zielona Góra (5 720). Z kolei najmniejszą liczbę pacjentów odnotowano w przypadku powiatu gorzowskiego (3 275/100 tys. ludności) oraz żagańskiego (3 077)⁸². Dane zobrazowano za pomocą ryciny 1.

⁸¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [tekst jedn. Dz. U. 2024 poz. 875].

⁸² Baza Analiz Systemowych i Wdrożeniowych, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.

Ryc. 1. Liczba pacjentów leczonych na 100 tys. ludności w powiatach województwa lubuskiego w roku 2024 w wybranych formach leczenia (poradnia zdrowia psychicznego, zespół leczenia środowiskowego, psychiatryczny oddział dzienny i psychiatryczny oddział stacjonarny)

Źródło. Mapy potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl

Niezależnie od lokalizacji wszystkich podmiotów świadczących usługi w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień należy podkreślić, że w związku z brakiem rejonizacji wszyscy mieszkańcy powiatu żagańskiego mogą korzystać z wszystkich dostępnych w ramach świadczeń gwarantowanych usług opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień realizowanych przez podmioty wykonujące działalność leczniczą na terenie powiatu, województwa lubuskiego oraz poza nim. Zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁸³ świadczeniobiorca ma prawo wyboru świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych oraz szpitala, spośród tych podmiotów, które zawarły umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z Narodowym Funduszem Zdrowia.

⁸³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz. U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.], art. 29-30.

3. Środowiskowy model ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży

Model opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży zakłada tworzenie⁸⁴:

- 1) ośrodków środowiskowych I poziomu referencyjności – zespołów i ośrodków środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży,
- 2) ośrodków środowiskowych II poziomu referencyjności – centrów zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży (wyłącznie z poradnią zdrowia psychicznego lub z poradnią zdrowia psychicznego i oddziałem opieki dziennej),
- 3) ośrodków środowiskowych III poziomu referencyjności – ośrodków wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej.

Zespoły i ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży zapewniają usługi psychologów, psychoterapeutów i terapeutów środowiskowych. Podmioty te udzielają pomocy nie tylko dzieciom potrzebującym diagnozy psychiatrycznej lub farmakoterapii, ale także tym wymagającym psychoterapii (indywidualnej, grupowej, rodzinnej) oraz pracy z grupami rówieśniczymi. Dzięki usługom świadczonym przez zespoły i ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej możliwa jest wczesna reakcja na pojawiające się problemy, co pozwala nie dopuścić do pogorszenia stanu zdrowia psychicznego pacjenta i uniknięcie hospitalizacji na oddziale psychiatrycznym, która jest często dla młodej osoby bardzo trudnym doświadczeniem. Zgodnie z założeniami polskiego modelu opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży ośrodki I stopnia referencyjności docelowo powinny funkcjonować w każdym powiecie lub grupie powiatów, a ich sieć powinna być rozmieszczona w zbliżonej lokalizacji, tak aby umożliwiała pracownikom ścisłą współpracę ze środowiskiem lokalnym. Zapewnienie dzieciom i młodzieży skutecznej i kompleksowej opieki wymaga ścisłej współpracy przede wszystkim z placówkami oświatowymi oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi⁸⁵. Ośrodki I poziomu referencyjności udzielają następujących świadczeń gwarantowanych: porada psychologiczna diagnostyczna, porada psychologiczna, sesja psychoterapii indywidualnej, sesja psychoterapii rodzinnej, sesja psychoterapii grupowej, sesja wsparcia psychospołecznego, wizyta

⁸⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁸⁵ Ibidem.

domowa lub środowiskowa, wizyta osoby prowadzącej terapię środowiskową⁸⁶. W powiecie żagańskim świadczenia w ramach I poziomu referencyjności udzielane są przez poradnię psychologiczną dla dzieci prowadzoną przez Praktykę Lekarza Rodzinnego "HIPOKRATES" s.c. (ul. Kopernika 3A, 68-100 Żagań)⁸⁷.

Ośrodkami II stopnia referencyjności są centra zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, zatrudniające lekarzy specjalistów psychiatrii lub lekarzy specjalistów psychiatrii dzieci i młodzieży. Pacjenci wymagający bardziej intensywnej opieki mogą skorzystać ze świadczeń diagnostycznych i terapeutycznych w ramach oddziału dziennego lub poradni zdrowia psychicznego, w której będą udzielane również świadczenia w ramach specjalistycznych programów terapeutycznych. Jeden taki ośrodek powinien obejmować wsparciem pacjentów z kilku położonych obok siebie powiatów oraz koordynować opiekę udzielaną na tym obszarze również przez ośrodki I poziomu referencyjnego⁸⁸. Ośrodki II poziomu referencyjności posiadające poradnię zdrowia psychicznego udzielają następujących świadczeń gwarantowanych: porada lekarska diagnostyczna, porada lekarska terapeutyczna, porada lekarska kontrolna, porada psychologiczna diagnostyczna, porada domowa lub środowiskowa, sesja psychoterapii indywidualnej, sesja psychoterapii rodzinnej, sesja psychoterapii grupowej, porada kompleksowo-konsultacyjna dla osób z autyzmem dziecięcym, program terapeutyczno-rehabilitacyjny dla osób z autyzmem dziecięcym. Ośrodki II poziomu referencyjności posiadające w swej infrastrukturze dodatkowo oddział dzienny, poza ww. świadczeniami, udzielają także świadczeń dziennych psychiatrycznych rehabilitacyjnych dla dzieci i młodzieży⁸⁹. W powiecie żagańskim nie są udzielane świadczenia w ramach II poziomu referencyjności, a najbliższy podmiot tego typu znajduje się w Zielonej Górze oddalony o ok. 50 km od Żagania. Jest to Ośrodek Profilaktyki i Pomocy Psychiatrycznej "RELACJA" (ul. Jasna 12/1U, 65-470 Zielona Góra)⁹⁰.

Na najwyższym, III poziomie referencyjności, w ramach modelu opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży, funkcjonują ośrodki wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej. Udzielana jest tam pomoc pacjentom

⁸⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2022 poz. 2184].

⁸⁷ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci, Serwis Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia, pacient.gov.pl.

⁸⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁸⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r.... op. cit.

⁹⁰ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci... op. cit.

wymagającym najbardziej specjalistycznej opieki, w szczególności osobom w stanie zagrożenia życia i zdrowia, które są przyjmowane głównie w trybie nagłym⁹¹. Ośrodki III poziomu referencyjności udzielają świadczeń w izbie przyjęć oraz świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży, obejmujących diagnostykę, leczenie i wczesną rehabilitację osób z zaburzeniami psychicznymi⁹². W powiecie żagańskim nie funkcjonuje żaden tego typu ośrodek, a najbliższy podmiot tego typu znajduje się w Zborze oddalonym o ok. 70 km od Żagania. Jest to SP ZOZ Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży w Zborze (ul. Zamkowa 1, 66-003 Zabór)⁹³.

4. Cel główny Programu i zaplanowane działania

Celem głównym Programu jest upowszechnienie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej. Cel ten jest wyrazem realizacji na poziomie powiatu żagańskiego celu szczegółowego 1a Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Rozwijanie modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej uzasadnione jest jego licznymi zaletami, w porównaniu do tradycyjnych instytucjonalnych form leczenia psychiatrycznego. W większości krajów europejskich odchodzi się od modelu opartego na dużych szpitalach psychiatrycznych do modelu opieki środowiskowej, gdzie nacisk kładziony jest na usługi dostępne w lokalnej społeczności pacjenta. Na konieczność przekształceń w tym kierunku wskazują zarówno wyniki dotychczasowych badań, jak i postulaty środowiska ekspertów w zakresie psychiatrii.

⁹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁹² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r.... op. cit.

⁹³ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci... op. cit.

Tab. II. Działania zaplanowane w ramach programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży

Zaplanowane interwencje	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźnik monitorujący
1. Zapewnienie dostępności do świadczeń środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla osób dorosłych	Udzielanie świadczeń zdrowotnych	2026-2031	PWDL	1. Liczba placówek biorących udział w programie 2. Odsetek placówek biorących udział w programie 3. Liczba pacjentów korzystających ze świadczeń
2. Zapewnienie dostępności do świadczeń środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży	Udzielanie świadczeń zdrowotnych	2026-2031	PWDL	1. Liczba placówek biorących udział w programie 2. Odsetek placówek biorących udział w programie 3. Liczba pacjentów korzystających ze świadczeń
3. Działania informacyjne w zakresie upowszechniania środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej oraz edukacyjne w zakresie zmniejszenia nierówności w dostępie do tego rodzaju opieki	Organizacja spotkań, konferencji dla przedstawicieli podmiotów leczniczych, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, pacjentów i ich rodzin, opiekunów pacjentów	2026-2031	Starostwo Powiatowe PCPR PWDL NGO	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań
4. Rozwój pozainstytucjonalnych form środowiskowej opieki psychiatrycznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO ze wsparciem 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO

Wszelkie koszty związane z wdrażaniem, realizacją i monitoringiem zadań przewidzianych w Lokalnym programie zwiększania dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży, finansowane będą z budżetu Powiatu Żagańskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

Bibliografia

1. Baza Analiz Systemowych i Wdrożeniowych, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.
2. Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci, Serwis Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia, pacient.gov.pl.
3. Nierówności w zdrowiu i znaczenie ich pomiaru w ramach realizacji NPZ. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH -Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2021.
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz. U. 2022 poz. 2184].
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2018 poz. 852].
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [tekst jedn. Dz. U. 2024 poz. 875].
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2022 poz. 955].
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].
9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz. U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.].
10. Zabdyr-Jamróż M., Pilotaż Centrów Zdrowia Psychicznego od roku 2018: w stronę modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej, Instytut Zdrowia Publicznego UJ CM, Kraków: 31 maja 2022.

Załącznik 2. Lokalny program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej

1. Wprowadzenie

Zdrowie psychiczne mieszkańców powiatu żagańskiego jest istotnym elementem polityki zdrowotnej Powiatu Żagańskiego. Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania często prowadzą do trudnych sytuacji życiowych, z którymi dotknięte nimi osoby nie zawsze potrafią sobie poradzić. Osoby z tego rodzaju problemami bardzo często mają trudności z samodzielnym funkcjonowaniem społecznym i zagrożone są wykluczeniem społecznym, w związku z czym bardzo istotne jest zapewnienie im wielowymiarowej pomocy i oparcia społecznego, które jest niezbędne do odpowiedniego funkcjonowania w środowisku społecznym i rodzinnym.

Lokalny program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej powstał na podstawie zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030⁹⁴. Celem głównym Programu jest upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego na terenie powiatu żagańskiego, a jego realizacja przyczyni się do poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego⁹⁵ definiuje zdrowie psychiczne jako fundamentalne dobro osobiste człowieka, wskazując jednocześnie, że ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa, w tym organów administracji rządowej i samorządowej oraz instytucji do tego powołanych. Ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących m.in. zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym. Działania te realizowane są poprzez zapewnienie wsparcia społecznego, definiowanego jako obiektywnie istniejące i dostępne sieci społeczne,

⁹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].

⁹⁵ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn. Dz. U. 2024 poz. 917].

które pełnią funkcję pomocną wobec osób, znajdujących się w trudnej sytuacji⁹⁶. Współczesny model wsparcia społecznego rozpatruje się jako uzupełniające się systemy, funkcjonujące w obszarze działań pomocowych. Do systemów tych zalicza się rodzinę, grupy samopomocy, pośrednie systemy pomocy (realizowane przez organizacje pozarządowe), formalny system pomocy medycznej, edukacyjnej i ekonomicznej, a także formalny system pomocy społecznej, reprezentowany przez pracowników socjalnych, profesjonalnie przygotowanych do świadczeń pomocowych⁹⁷.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc ta polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb⁹⁸.

Pomoc społeczna w porozumieniu z podmiotami leczniczymi udzielającymi świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej organizuje na obszarze swojego działania oparcie społeczne dla osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają poważne trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w kształtowaniu swoich stosunków z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia oraz w sprawach bytowych. Oparcie społeczne polega w szczególności na⁹⁹:

- 1) podtrzymywaniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego, aktywnego życia,
- 2) organizowaniu w środowisku społecznym pomocy ze strony rodziny, innych osób, grup, organizacji społecznych i instytucji,

⁹⁶ Sęk H., Cieślak R., Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, PWN, Warszawa 2004, s. 14.

⁹⁷ Marszałek L., Systemy wsparcia społecznego w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych, Seminare 26, 2009, s. 201-213.

⁹⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214 z późn. zm.].

⁹⁹ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego... op. cit.

- 3) udzielaniu pomocy finansowej, rzeczowej oraz innych świadczeń na zasadach określonych w ustawie o pomocy społecznej.

Zgodnie z treścią art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wsparcia udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu¹⁰⁰:

- 1) ubóstwa,
- 2) sieroctwa,
- 3) bezdomności,
- 4) bezrobocia,
- 5) niepełnosprawności,
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- 7) przemocy domowej,
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- 13) alkoholizmu lub narkomanii,
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Z perspektywy planowania działań w ramach realizacji lokalnych programów ochrony zdrowia psychicznego szczególnie istotna wydaje się pomoc udzielana z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, niepełnosprawności, a także alkoholizmu lub narkomanii. Niemniej jednak nie należy zapominać, że również pozostałe z ww. przyczyn ustawowych udzielania pomocy społecznej mogą stanowić podłoże dla rozwoju zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w przyszłości. Odnosząc się do długotrwałych i ciężkich chorób należy także podkreślić, że oczywiście bardzo istotne jest zapewnienie pomocy i oparcia społecznego osobom cierpiącym na problemy w obszarze zdrowia psychicznego, jednak niemniej istotne jest dbanie o zapewnienie tego rodzaju wsparcia osobom dotkniętym problemami w obszarze

¹⁰⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

zdrowia fizycznego. Niedostateczne zaopiekowanie osób z chorobą przewlekłą upośledzającą fizyczne funkcjonowanie w społeczeństwie, może w konsekwencji prowadzić do pojawienia się problemów zdrowia psychicznego, wynikających z nieradzenia sobie z chorobą.

2. Infrastruktura pomocy społecznej

Na szczeblu powiatu zadaniami z zakresu pomocy społecznej zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (PCPR). Do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹⁰¹.

Z kolei zadania pomocy społecznej we wszystkich 9 gminach powiatu żagańskiego koordynuje Centrum Usług Społecznych w Szprotawie i osiem Ośrodków Pomocy Społecznej (GOPS w Brzeźnicy, OPS w Gozdnicy, GOPS w Łowie, OPS w Małomicach, OPS w Niegosławicach, OPS w Wymiarkach, OPS w Żaganiu, GOPS w Żaganiu)¹⁰². Do zadań własnych gmin w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych, dożywianie dzieci, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹⁰³.

Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zalicza się także domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki wsparcia oraz

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, bip.lubuskie.pl.

¹⁰³ Ibidem.

ośrodki interwencji kryzysowej. Dom pomocy społecznej (DPS) świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Jednostki te, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na DPS-y dla: osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz osób uzależnionych od alkoholu¹⁰⁴. W powiecie żagańskim funkcjonuje żaden Dom Pomocy Społecznej, a najbliższa tego typu placówka znajduje się w powiecie żarskim (DPS w Żarach) oraz nowosolskim (DPS w Kożuchowie)¹⁰⁵.

Jednostka specjalistycznego poradnictwa (JSP) to jednostka wyspecjalizowana w zakresie świadczenia poradnictwa osobom i rodzinom, mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Działania te obejmują poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, natomiast poradnictwo psychologiczne przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Z kolei poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną¹⁰⁶. Na terenie powiatu żagańskiego jednostką udzielającą specjalistycznego poradnictwa jest PCPR w Żaganiu (poradnictwo psychologiczne, rodzinne i w zakresie terapii uzależnień)¹⁰⁷.

Ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest środowiskowy dom samopomocy (ŚDS) lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (KS). Uczestnicy działań realizowanych przez ww. ośrodki wsparcia, w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych, wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Informator o dostępnych w województwie lubuskim... op. cit.

¹⁰⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹⁰⁷ Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa na terenie województwa lubuskiego, bip.lubuskie.uw.gov.pl.

zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Z kolei zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej ten klub¹⁰⁸. Na terenie Powiatu Żagańskiego funkcjonuje Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Szprotawie, dysponujący 20 miejscami¹⁰⁹.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK) to podmiot wyspecjalizowany w zakresie udzielania wsparcia stanowiącego zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach tej formy wsparcia udziela się natychmiastowej psychologicznej pomocy specjalistycznej, a także poradnictwa socjalnego lub prawnego¹¹⁰. W powiecie żagańskim niestety nie funkcjonuje niestety żaden Ośrodek Interwencji Kryzysowej (OIK)¹¹¹.

Zadania z zakresu pomocy społecznej kierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania mogą być także realizowane poprzez inne formy pomocy, takie jak: centra opiekuńczo-mieszkalne, mieszkania treningowe i wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie oraz rodzinne domy pomocy¹¹². Na terenie powiatu żagańskiego działa Centrum Kompleksowego Wsparcia przy OPS w Żaganiu, będące jednostką organizacyjną Gminy Żagań. Na terenie powiatu żagańskiego działają także 3 mieszkania treningowe (dwa przy PCPR w Żaganiu, dysponujące łącznie 4 miejscami; jedno przy OPS w Iłowie, dysponujące 2 miejscami) oraz 5 mieszkań wspomaganych (cztery przy CUS w Szprotawie, dysponujące łącznie 8 miejscami; jedno przy OPS w Małomicach, dysponujące 1 miejscem)¹¹³.

Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i jednostek integracji społecznej działających na terenie powiatu żagańskiego przedstawiono w tabeli I.

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹⁰⁹ Dane Powiatu Żagańskiego, www.powiatzaganski.pl.

¹¹⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹¹¹ Informator o dostępnych w województwie lubuskim... op. cit.

¹¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹¹³ Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych, bip.lubuskie.uw.gov.pl.

Tab. I. Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i jednostek integracji społecznej w powiecie żagańskim

Jednostka organizacyjna		JST	Adres
1	PCPR w Żaganiu	Powiat Żagański	ul. Śląska 1, 68-100 Żagań
2	CUS w Szprotawie	Gmina Szprotawa	ul. Żagańska 6, 67-300 Szprotawa
3	GOPS w Brzeźnicy	Gmina Brzeźnica	ul. Zielonogórska 24A, 68-113 Brzeźnica
4	OPS w Gozdnicy	Gmina Gozdnica	ul. Wojska Polskiego 5, 68-130 Gozdnica
5	GOPS w Iłowie	Gmina Iłowa	ul. Kolejowa 7, 68-120 Iłowa
6	OPS w Małomicach	Gmina Małomice	ul. Fabryczna 3, 67-320 Małomice
7	OPS w Niegosławicach	Gmina Niegosławice	ul. Niegosławice 55, 67-312 Niegosławice
8	OPS w Wymiarkach	Gmina Wymiarki	ul. Strzelecka 1, 68-131 Wymiarki
9	GOPS w Żaganiu	Gmina Wiejska Żagań	ul. Armii Krajowej 9a, 68-100 Żagań
10	OPS w Żaganiu	Gmina Miejska Żagań	ul. Włókniarzy 3, 68-100 Żagań
11	Centrum Kompleksowego Wsparcia przy OPS w Żaganiu	Gmina Miejska Żagań	ul. Rybacka 39a, 68-100 Żagań
12	JSP przy PCPR w Żaganiu	Powiat Żagański	ul. Śląska 1, 68-100 Żagań
13	ŚDS w Szprotawie	Powiat Żagański	ul. Henrykowska 1, 67-300 Szprotawa
14	Senior+ w Dzięzrychowicach	Gmina Żagań	ul. Dzięzrychowice 75 68-100 Żagań
15	Senior+ w Tomaszowie	Gmina Żagań	ul. Brzozowa 1268-114 Tomaszowo
16	Klub Senior w Iłowej	Gmina Iłowa	ul. Kolejowa 7, 68-120 Iłowa
17	Dom Aktywnego Seniora w Żaganiu	Gmina Żagań	ul. Włókniarzy 3, 68-100 Żagań
18	Międzygminne Centrum Integracji Społecznej WINDA	Lutolska Spółdzielnia Socjalna "Winda"	ul. Lutol Mokry 48 66-320 Trzciel
19	Międzygminne Centrum Integracji Społecznej „Rozwój”	Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”	ul. Piastowska 19 67-320 Małomice
20	WTZ Wiechlice	Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych	ul. Jesionowa 3, Wiechlice 67-300
21	Szprotawski ZAZ	Gmina Szprotawa	ul. Niepodległości 10 67-300 Szprotawa

22	Mieszkania treningowe przy PCPR w Żaganiu	Powiat Żagański	--
23	Mieszkanie treningowe przy OPS w Iłowie	Gmina Iłowa	--
24	Mieszkania wspomagane przy CUS w Szprotawie	Gmina Szprotawa	--
25	Mieszkanie wspomagane przy OPS w Małomicach	Gmina Małomice	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: rejestrów województwa lubuskiego bip.lubuskie.uw.gov.pl oraz Informatora o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi bip.lubuskie.pl.

3. Cel główny Programu i zaplanowane działania

Celem głównym Programu jest upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego na terenie powiatu żagańskiego. Cel ten jest wyrazem realizacji celu szczegółowego 1d Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Podejmowane w ramach Programu działania pozwolą na zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielowymiarowej pomocy i oparcia społecznego, które są niezbędne do odpowiedniego funkcjonowania w środowisku społecznym i rodzinnym.

Tab. II. Działania zaplanowane w ramach programu aktualizacji poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej

Zaplanowane interwencje	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźnik monitorujący
1. Monitoring sytuacji w zakresie tworzenia i funkcjonowania instytucji pomocy i oparcia społecznego tj. OIK, ŚDS, DPS, mieszkań chronionych i innych form pobytu dziennego lub całodobowego	Raport z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba raportów z monitoringu 2. Liczba placówek poszczególnych typów
2. Zapewnienie dostępności do wsparcia w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	Udzielanie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	2026-2031	ŚDS WTZ CUS OPS-y	1. Liczba osób korzystających z poszczególnych form wsparcia
3. Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania pomocy społecznej na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	Działania szkoleniowe	2026-2031	Starostwo Powiatowe PCPR CUS OPS-y	1. Liczba zrealizowanych szkoleń 2. Liczba uczestników szkoleń

Wszelkie koszty związane z wdrażaniem, realizacją i monitoringiem zadań przewidzianych w Lokalnym programie poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej, finansowane będą z budżetu Powiatu Żagańskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

Bibliografia

1. Dane Powiatu Żagańskiego, www.powiatzaganski.pl.
2. Informator o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, bip.lubuskie.pl.
3. Marszałek L., Systemy wsparcia społecznego w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych, Seminare 26, 2009, s. 201-213. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214 z późn. zm.].
4. Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa na terenie województwa lubuskiego, bip.lubuskie.uw.gov.pl.

5. Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych, bip.lubuskie.uw.gov.pl.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].
7. Sęk H., Cieślak R., Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, PWN, Warszawa 2004, s. 14.
8. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn. Dz. U. 2024 poz. 917].

UZASADNIENIE

Podstawą przyjęcia Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (PPOZP) na lata 2026-2031 jest § 2 ust 1 pkt 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030 zgodnie z którym „1. Realizatorami Programu są: 8) samorządy województw, powiatów i gmin”.

Głównym celem Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki oraz wsparcia adekwatnych do ich potrzeb w ramach kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego na terenie powiatu żagańskiego. Realizacja celu głównego możliwa będzie dzięki działaniom zaplanowanym w ramach następujących celów operacyjnych:

- 1) Upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego,
- 2) Upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego,
- 3) Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 4) Upowszechnianie zróżnicowanych form wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz działań z zakresu promocji zdrowia psychicznego,
- 5) Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia.

Monitoring Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Żagańskiego na lata 2026-2031 będzie oparty o opracowywanie sprawozdań okresowych oraz sprawozdania końcowego z wszystkich zrealizowanych działań. Do koordynowania Programu zostanie powołany interdyscyplinarny zespół składający się z przedstawicieli gmin i powiatowych instytucji.

Podejmowane w ramach Programu działania pozwolą na zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielowymiarowej pomocy i oparcia społecznego, które są niezbędne do odpowiedniego funkcjonowania w środowisku społecznym i rodzinnym. Realizacja 4. celu szczegółowego „Upowszechnianie zróżnicowanych form wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz działań z zakresu promocji zdrowia psychicznego” służyć ma zapobieganiu zaburzeniom i chorobom psychicznym oraz kryzysów psychicznych mieszkańców powiatu żagańskiego.

Irena Karolewska
inspektor w Wydziale Oświaty, Kultury,
Promocji i Polityki Społecznej